

בולטין
המכון לחקר השואה

ע"ש ארנולד וליאונה פינקלר

מס' 7

אלול תשנ"ו — אוגוסט 1996

אוניברסיטת בר-אילן

BULLETIN
of the
Arnold and Leona Finkler

Institute of
Holocaust Research

No. 7

August 1996 — Elul 5756

BAR-ILAN UNIVERSITY

בולטין

המכון לחקר השואה

ע"ש ארנולד וליאונה פינקלר

מס' 7

אלול תשנ"ו – אוגוסט 1996

אוניברסיטת בר-אילן

בולטין של המכון לחקר השואה ע"ש ארנולד וליאונה פינקלר

מספר 7

ליאונה פינקלר ז"ל

תוכן העניינים

חלק עברי

ד'	משלחן המערכת
	עבודות ד"ר ומ"א על השואה שהושלמו באוניברסיטת בר-אילן בשנים
ט'	תשנ"ה-תשנ"ו
ט"ז	"התופעה של הכחשת השואה" — מאמר מאת רבקה קנולר
כ"ד	ביקורות ספרים
כ"ז	סקירת ספרים

חלק אנגלי

7	משלחן המערכת
9	לזכרם
11	מחקרים ופרוייקטים
14	ניהול וספריה
16	הסמינר הבינמחלקתי
17	הרצאות וכינוסים
18	מכון יוסף קרליבך
19	קתדרת בראון לתולדות יהודי פרוסיה
19	קרן סל ואן חלדר להוראת ספרות השואה
	זיקור: עופר שיף, "תגובות התנועה הרפורמית בארה"ב לשואה בין השנים
21	1933-1958"
26	לימודי השואה בארץ
31	סקירות ספרים:
31	זכרונות וביוגרפיות
34	מדיניות ההשמדה הנאצית ומדיניות אנטי יהודית
37	הארצות הכבושות
39	אומנות ושואה
40	מלחמת העולם השנייה
41	אנטישמיות
42	ייצוג השואה, הנצחה וזיכרון השואה
45	העולם התפשי
48	החברה הגרמנית והשואה
51	פרסומים

משלחן המערכת

גיליון זה של בולטין המכון לחקר השואה ע"ש ארנולד וליאונה פינקלר רואה אור בתקופה מיוחדת בתולדות המכון. מצד אחד, גיליון כפול זה מכסה תקופה של שנתיים — משנת 1994 ועד 1996 — וממנו צולה תמונה של מכון מחקר דינמי ומתפתח. אולם דווקא באותה תקופת התפתחות הלכה לעולמה מייסדת המכון, גב' ליאונה פינקלר ז"ל, שבלעדיה לא היה המכון לחקר השואה זוכה להגיע להישגיו הרבים. חברי המכון ומנהלו שהכירו את גב' פינקלר במשך שנים רבות אבלים על פטירתה ושולחים תנחומים למשפחתה. יהי זכרה ברוך.

מאז שראה אור הגיליון האחרון של הבולטין המשיך המכון בפעילות הציבורית שלו בתחומים רבים ומגוונים. מידע בדבר פעילות המחקר של המכון מופיע במדור "מחקרים ופרוייקטים" בחלק הלועזי. כמו כן מופיעים בחלק הלועזי תיאורים של הפעילות המתבצעת במסגרת גופים שונים באוניברסיטת בר-אילן העוסקים אף הם בתחום השואה. ביניהם יש למנות את מכון יוסף קרליבך, קתדרת בראון לתולדות יהודי פרוסיה וקרן סל ואן חלדר להוראת ספרות השואה.

ד"ר יהודית באומל
עורכת הבולטין

עבודות ד"ר ומ"א בנושא השואה שהושלמו בשנים תשנ"ה-תשנ"ו

1) מרגוט ליפמן, "מדיניות הכיבוש הנאצי בהולנד בשנים 1940-1945: השתקפות והשפעת מדיניות זו על גישה ועמדות כלפי הכיבוש, על-פי הדיווחים הגרמניים (Stimmungs- und Lageberichte) והעיתונות ההולנדית". (עבודת ד"ר במחלקה להיסטוריה כללית, בהדרכת פרופ' צבי בכרך)

Margot Lifmann, The Policy of the German Occupation Authorities in Holland 1940-1945: The Impact of this Policy on Dutch Attitudes Towards this Policy as Reflected in German Reports (Stimmungs- und Lageberichte) and Dutch Newspapers.

חיבור זה דן באופן בו השתקפה לכובשים הגרמנים של הולנד בימי מלחמת העולם השנייה תגובת האוכלוסיה הולנדית על פלגיה השונים, לאורך כל תקופת הכיבוש. במלים אחרות, איזה מידע היה בידי שלטונות הכיבוש הגרמניים בהולנד על דרך התייחסו של העם ההולנדי לכיבוש. המחקר סוקר באופן שיטתי את המידע שהצטבר בידי הגרמנים לגבי תחומי חיים שונים (כגון כלכלה, התנגדות, גורל היהודים ועוד), בהסתמך על דיווחים סודיים שונים שמקורם בגרמנים או באוהדיהם, ושהעיקריים שבהם הם "דוחות מצב", וכן על מספר מקורות גלויים, שנכתבו בידי הולנדים (שניים מהעיתונים החשובים ביותר, אשר המשיכו את הופעתם במהלך ימי הכיבוש).

החיבור בנוי כדלהלן: לאחר מבוא קצר, המפרט את הראציונאל של העבודה, מובאים שלושה פרקי רקע הדנים בנושאים הבאים, הנחוצים להבנת עיקר העבודה: התפיסה בדבר "גרמניה גדולה" באידיאולוגיה הנאצית, המשמשת רקע להבנת יעדי הכיבוש הגרמני בהולנד (פרק 1): שיטת הדיווחים הסודיים, כפי שהתפתחה בגסטאפו ובס"ד מאן ראשית ימי השלטון הנאצי, כרקע להבנת סוג דיווח זה מהולנד בימי הכיבוש ולהערכתו (פרק 2); וסקירה בדבר העיתונות ההולנדית ואופיה ערב הכיבוש, והשינויים שחלו בו בעת הכיבוש (פרק 3). גוף העבודה בנוי משישה פרקים, אשר הראשון שבהם נותן סקירה כוללת על תהליכי השינוי של המדיניות הגרמנית בהולנד, ועל החלוקה לתקופות משנה הנובעת מכך, ואילו האחרון שבהם דן באופן נושאי בגורל היהודים לאורך כל תקופת הכיבוש. ארבעת הפרקים שבאמצע דנים כל אחד בתקופת שנה, ובתוכם החלוקה היא על פי נושאים בעלי חשיבות מאותה תקופה, כפי שעלו בדיווחים השונים. בפרק 10 דנה המחברת במסקנות העולות מהמתואר בגוף העבודה.

להתערות בה; ההתיישבות — על פי האתוסים הציוניים של אותה תקופה — באה לפתור גם את בעייתם האישית לאחר השחרור.

ד"מ

5) שמואל פריממן, "פעילות של הקונגרס היהודי העולמי בשנים 1938–1946" (עבודת מ"א במחלקה לתולדות ישראל בהדרכת פרופ' דן מוכן)

Shmuel Frimerman, The Activities of the World Jewish Congress 1938–1946

המחבר מתאר בתחילה את הרקע לצמיחת הקונגרס היהודי העולמי והפעולות שנעשו עוד קודם להקמתו הרשמית. ששת הפרקים הבאים עוסקים בתקופות הבאות: 1.9.1939–1938; ספטמבר 1939–קיץ 1942; אוגוסט 1942–נובמבר 1944 — פעילות ארגונית, מדינית והעברת מידע, אוגוסט 1942–נובמבר 1944 — פעילות צורה והצלה, ההיערכות לקראת תום המלחמה, והפעילות בשנים 1945–1946. המחבר הסתייע בחומר ראשוני, אך גם קיבץ את ההתייחסויות המרובות לפעולות הקונגרס היהודי העולמי בספרות המחקר על ארצות שונות ונושאים מגוונים. חיבור פנורמי זה מציג תמונה מקיפה, המדגישה את הפעילות הרבה שנעשתה למרות היות הארגון צעיר וחסר מנגנון ותקציב ראויים, את הבעייתיות שביומרה להיות מייצג "כלל היהודים בעולם", את היחסים האמביוולנטיים עם התנועה הציונית, את מערכות היחסים בתוכו, בין פעיליו השונים, שלא מעטים מהם היו "פרימדנות". החיבור מסתיים בתקופה הראשונה שלאחר המלחמה, שבה היתה משמעות של ממש לפעולות הכנה שנעשו על ידי הקונגרס לתקופה זאת, במיוחד על ידי זרוע המחקר שלו — Institute for Jewish Affairs.

ד"מ

"התופעה של הכחשת השואה"

רבקה קנולר

תופעות הכחשת השואה וסילוף פרטים אודותיה החלה מיד לאחר מלחמת העולם השנייה. היתה זו תקופה של בניה מחדש ושיקום עמי העולם שסועי המלחמה. עם סיום המלחמה, משנתגלה היקף השמדתם של היהודים בימי הרייך השלישי ומלוא משמעותה, נותר רושם קשה בקרב רבים מעמי העולם ואף האדישים מביניהם הראו סימני מבוכה לנוכח גילוי זה. לפיכך לא היתה תקופה זו מתאימה להפצתם ושישוגם של זרעי הכחשת השואה, שכן לא היה זה מכובד להכריז בגלוי על עמדות אנטישמיות, למרות זאת כבר בשנים 1947–1948 הכריז הפשיסט הצרפתי מוריס ברדציה (Maurice Bardeche) בגלוי (בשני ספרים) כי ראיות שנאספו ע"י בעלות הברית בנוגע למחנות הריכוז הינן בדויות וכזבים. הוא אף קרא תגר על סמכותו ומהימנותו של בית המשפט בגירנברג, בטענו שאלה לא היו משפטים חסרי פניות כי אם משפטים אשר נכפו על המנוצחים על ידי המנצחים. גם העיתון "הדרך" (Der Weg) שיצא לאור בארגנטינה בשנות החמישים, עסק בהכחשת השואה. התופעה הזאת ברורם המריקה אינה מפתיעה, מפני שברחו לשם מגרמניה הרבה בעלי תפקידים נאצים עך תבוסת הרייך השלישי. הפליטים הנאצים התווספו לקהילות דוברי גרמנית בעלי גאווה לאומנית המרוכזים בעיקר בברזיל וארגנטינה. מטרת הפירסומים היתה לטהר את השרץ הגרמני וקהילות היעד היו הגרמנים בדרום אמריקה ואפילו בספרד. על אף תופעות ההכחשה המוקדמות הללו, יש לראות כמיסד בריהסמכה של תופעת הכחשת השואה את הצרפתי פול ראסינייה (Paul Rassinier) שדעותיו השתרשו בצרפת ובארה"ב.

בעיני מכחישי השואה למיניהם המכנים עצמם כיום בשם "היסטוריונים רבציוניסטים", נחשב ראסינייה ל"אורים ותומים" וברסמכא של ה"רבציוניזם" העכשווי. בתחילת דרכו היה ראסינייה מורה לגיאוגרפיה וגם מהפכן עם גטיות אנרכיסטיות שנהפך ברבות הזמן לסוציאליסט. במשך הזמן התפתח והפך לאנטישמי קנאי. התפתחות דעותיו ומסקנותיו על כל שלביה באה לידי ביטוי בספרים אשר פירסם בין השנים 1948–1967. המפתיע הוא כי במלחמת העולם השנייה היה הוא עצמו כלוא במחנה הריכוז בוכנוולד בגין פעילויות אנטי-פשיסטיות! פרט זה בביוגרפיה שלו הפך אותו ל"מומחה" למחנות הריכוז הנאציים, ואף הסיר ממנו כל חשד כאילו כל מטרותו

* מאמר זה ראה אור לראשונה בכתב העת מחניים 9 (כסלו תשנ"ה), עמ' 238–247.

היא טיהור הנאצים. למעשה מטרת ראסינייה בשלבים הראשונים כפי שהתבטא בכתיביו כן היו לטהר את ההנהגה הנאצית ולהסביר את כוונותיה. הוא תקף את אמינות הניצולים והפך את מבצעי הפשעים למיטיבים. בעיניו, הקאפוס (Kapos) היו הפרשנים האמיתיים, ואולי היו גם כאלה מהדרגות הנמוכות של הס"ס. ראסינייה טען שאין לקבל את עדותם המפליגה של המנהיגים הנאציים מפני שעדויות אלה ניתנו תחת סכנת מוות: הם הודו בכדי להציל את חייהם. בשנות ה-60 הוא עבר להתקפה חזיתית על "כדורות רצח עם". בספרו "הדרמה של יהודי אירופה" (The Drama of the European Jews, ניתן למצוא שלל חישובים ונימוקים, שהם בעיקרם משוללי כל הגיון על אף היותם מעוגנים בתחומים סטטיסטיים למכביר. די בבדיקה שיטתית של נתונים אלו כדי לגלות כי הינם מעוותים ומועטים בעליל. בספרו "האחראים למלחמת העולם השנייה", בטענו כי "היהדות הבינלאומית" היא אשר הכריזה מלחמה על גרמניה, מעשה אשר נתן גושפנקא מספקת לתגובתה של האחרונה. כתיביו של ראסינייה מדגימים שהכחשת השואה שימשה עבורו מסווה לדעותיו האנטישמיות הקלאסיות. הוא מתריע על הכוח הפוליטי ועל שליטתם הכלכלית של היהודים. ראסינייה אינו נרתע מכל הדימויים המסורתיים של הונאה בעיני כספים ושליטה בתקשורת לשם הפצת שקרים לתועלת היהדות. לפיו, ההיסטוריונים, אנשי הממסד היהודי והציונים כולם חברו יחד בכדי לחלוב את הפרה הגרמנית כשמתרם היא רווח כלכלי עבורם באופן אישי ושליטה בכלכלת העולם עבור מדינת ישראל. ראסינייה מציג את מדינת ישראל כנהגית הראשית מהקנוניה היהודית החובקת עולם. נוח לו להתעלם מהעובדה שמרבית כספי הפיצויים ניתנו ליצולי השואה ולא למדינת ישראל. אצל ראסינייה אנו רואים שמה שהחל ברצון לטהר את הנאצים התפתח לאנטישמיות לשמה עם תופעות לוואי של אנטי ציונית ודה-לגיטימציה של מדינת ישראל.

יעדם של הדור הראשון של מכחישי השואה, ברדש, ראסינייה, אף (Austin J. App) וברנס (Harry Elmer Barnes) היה לטהר את הנאצים, לנקותם מאשמה ע"י הצדקת האנטישמיות של האחרונים. הם טענו שהיהודים לא היו אזורחים נאמנים, היו חתרנים ומרגלים ואויבי גרמניה, לכן כל מעשיהם של הגרמנים היו מוצדקים. בשנות השבעים, כאשר הבינו המכחישים שלא ניתן להצדיק את אנטישמיותם של הנאצים ולהלבין את מעשיהם, עברו לשיטות אחרות שהיו מתוחכמות ושונויות יותר. הם הודו בכל השלילה אשר באנטישמיות הנאצית והצהירו על סלידתם ממנה וטענו שכל רצונם לתקן את ההיסטוריה הכתובה המעוותת של מלחמת העולם השנייה. שנות השבעים סימנו גם תאוצה בפירסומים המכחישים את השואה ששימשו לאחר מכן כמקורות וספרי יסוד לתורה זו. בשנים אלה מספר הפרסומים הגדול ביותר יצא לאור בגרמניה, טרם החקיקה נגד הכחשת השואה. כמות מכובדת של חומר הכחשה פורסמה בשפה האנגלית בארצות האנגלו-סאקסיות. גם בצרפת היו פרסומים אבל עדיין לא הגיעו אז בכמותם ובחשיבותם לפרסומים שיצאו בארה"ב. ב-1978 נוסד בקליפורניה שבארה"ב המכון לסקירה היסטורית (Institute for Historical Review), שמטרתו המוצהרת היתה בחינה מחודש של ההיסטוריה אבל למעשה הכחשת השואה. המכון הזה (IHR) החל בשנות ה-80 להוציא כתב עת במתכונת מלומדת ותפוצתה הלכה וגדלה. כנראה, שאנשים

נמשכים לטקסי שחיטת פרות קדושות, במיוחד כשהם מוגשים במעטפת של ידענות. מרכזיות הפירסומים, חופש ההפצה וזמינות התמיכה הכספית, הפכו את ארה"ב למרכז של הכחשת השואה עד היום.

תחנה חשובה בהאצת הפצת הכחשת השואה שימשו משפטי צונדל (Ernst Zuendel) ב-1985 וב-1988. צונדל, אזרח גרמני שחי בקנדה, נתבע בטיעון שהסית לאי-סובלנות חברתית וגזענית על ידי הוצאה לאור והפצת חומר של מכחישים ניאורנאצים ומשליו עצמו. המשפטים כוסו באופן נרחב על ידי אמצעי התקשורת שסיפקו לנושא פרסום עולמי רב. במשפט הראשון צונדל הפך את המחלקת לסוגיה של חופש הדיבור. במשפטו השני בעזרת "עדים מומחים" עורך דינו כאילו העמיד לדין את אמיתות השואה וההמתה בתאי הגזאים (נחזור לנושא זה בהמשך). המעניין הוא, שגם לאחר שעדויות מסוימות נפסלו, המשיכו המכחישים לפרסם (עד היום) אותן כעובדות בעלות יסודות.

משך השנים, אנו עדים לחקיקה המגבילה בדרגות שונות את הכחשת השואה בארצות כמו גרמניה ואיסטריה. יש צעקה על סתימת פיות מטעם המכחישים. למרות כל זה, בשנות ה-90 משוקת ספרות ענפה בעלת גוון אנטישמי שמכחישה את השואה והיא מתורגמת לכל הפשות העיקריות.

אמצעי פעולה והצפה

החומר על הכחשת השואה יוצא לאור בחלקו הארי בדמוקרטיה המערבית. מכחישי השואה זוכים בדרך כלל לתמיכה כספית ואירגונית מצד גורמים ימניים קיצוניים ולאומניים. על נותני התמיכה נימנים גם ארגונים אנטישמיים, ניאורנאצים ואף הקו קלוקס קלן (Klu Klux Klan) במדינות שונות בארה"ב. בין הארגונים השונים קיימים קשרים הדוקים ולעיתים הם אף משתתפים זה בכנס של זה.

גם מקרב בעלי תפיסה פוליטית שמאלנית, קמה תומכת נלהבת להכחשת השואה "La Vieille Taupe". זוהי הוצאה לאור בעלת נטיות אנרכיסטיות שמאלניות רדיקאליות. באופן יוצא דופן, מדפיסה ההוצאה את כל חומר ההכחשה הנכתב בצרפת לרבות חומר הבא ממקורות ימניים מובהקים, ואשר מבחינה פוליטית מנוגד לחפיסות המוציאים לאור. בעיני המוציאים לאור כל חומר הכחשה הינו ראוי להדפסה יהא מקורו אשר יהא. "La Vieille Taupe" הוציאו לאור את כתב העת Annale d'Histoire Revisionniste, וכן דאגו לתפוצה נרחבת של כתבי עת נוספים, קלטות, חוברות קומיקס, ועלונים שונים המוכחים כי השואה הינה תרמית. ההוצאה מתנהלת בניצוחו של פייר גיום (Pierre Guillaume). הנכבדים והבולטים בפרסומי "La Vieille Taupe" הם כתביהם של ראסינייה והכהן הגדול דהיום של הכחשת השואה רובר פוריסון (Robert Faurison). קהל היעד של מכחישי השואה הם אנשים בעלי דעות אנטי ציוניות, אנטישמים גלויים, ואנשים ללא ידע על שהתרחש בזמן מלחמת העולם השנייה. הקטגוריה האחרונה כוללת בתוכה את מדינות העולם השלישי, צעירים וסתם בורים. מכחישי השואה עושים כיום מאמצים גדולים לשכנע את הדור הצעיר בנכונות טענותיהם. כך נחשפים תלמידי תיכון וסטודנטים במכללות ואוניברסיטאות להכחשת השואה שנעשית כאמצעות

מדיניות בעיתוני הסטודנטים ועלונים המחולקים להם חנים. נעשים גם ניסיון שלא עלה יפה להניח על מדפי הספרים בספריה פירסומי הכחשת השואה בצד ספרי היסטוריה לגיטימיים. זוהי מלכודת מסוכנת לקורא התמים הרוצה ללמוד פרק בהיסטוריה.

שיטות הכחשה של מכחישים מרכזיים

עבודת ההיסטוריון מבוססת מבחינה מקצועית תמיד על תעודות רבות. לעומת זאת בבסיס עבודתם של ה"רביזיוניסטים" תעודות כמעט אין. תחת זאת, בנוסחתם לתת תוקף לדבריהם מרבים הם לצטט את ראסינייה ואיש את רעהו. את חובת ההוכחה לכך שאכן היתה שואה מטילים הם על כיתפי המאשימים.

מעבודתו של ראסינייה ניתן לעמוד במקצת על הכוונות ותכונות היסוד של הכחשת השואה. מטרתו, כמו גם כוונת ממשכיו דרכו, היא להוכיח קיומה של "קנוניה יהודית" בעולם שמטרתה לסייע בהשגת המטרות הפוליטיות והכלכליות של "היהדות העולמית", הקמתה וביסוסה הכלכלי של מדינת ישראל על חשבונם של אחרים, קרי: הגרמנים, הערבים והאמריקאים. האמצעי להשגת מטרה זאת הוא פיתוח רגשי אשמה נרחבים בעולם כלפי היהודים. המכחישים צועדים צעד נוסף בטענתם כי סיבלם של היהודים לא חרג במידותיו ועצמתו מסיבלם של יתר העמים המעורבים המלחמה, לרבות העם הגרמני. במידה שהיהודים מתו בהמוניהם היה זה לטענתם כתוצאה מחלואות המלחמה (למשל, הפצצות, מחלות ורעב) ולא כתוצאה מהרג שיטתי ותעשייתי. המסקנה המתבקשת היא כי הגרמנים לא היו גרועים מיתר העמים המעורבים במלחמה. הכחשת השואה באה לסייע בהבל זה לרצון להסיר את מעטה החרפה מעל כתפי מחוללי השואה. גימור סיבלם של היהודים בתקופת המלחמה מחד גיסא והדגשת המניפולציה שהיהודים עושים בסבלם מאידך גיסא הוא כלי הבא לאפשר הבעת דעות אנטישמיות מיליטנטיות מבלי שהבעה זו באופן לגיטימי תלווה בתחושת בושה. כל עוד סולד העולם מ"שואת היהודים" לא ניתן להפיץ בחופשיות דעות אנטישמיות ואף ניאורנאציות, אך היתה שואה כזאת אין מקום לבושה. כהקדמה לדיון על ספרו של א"ר באן כאן המקום להעיר: בדיקה של כתריסר שמות מהבולטים מבין ה"היסטוריונים הרביזיוניסטים" בכל ארצות המערב, תגלה, כי מצויים ביניהם פרופסורים ובעלי תואר דוקטור בכל מיני מקצועות ושטחים אך ביניהם יש רק היסטוריון אחד. על אף היותם אקדמאים, אין הם איפוא בעלי הכשרה בדיסציפלינה הסטורית. שיטת עבודתם הינה לכאורה על פי כל אמות המידה האקדמאיות, ויכולת הכתיבה וההתבטאות הרהוטה מקנות להם לכאורה אמינות, אולם די בבדיקה שטחית כדי לחשוף כי אין ממש בטענותיהם.

א"ר באן (Arthur R. Butz), פרופסור ומהגרס לחשמל ולמחשבים, פרסם ספר ב-1975 הנקרא "התרחיית של המאה ה-20 The Hoax of the Twentieth Century" המוצג על ידי הרביזיוניסטים בארה"ב בבטאונם Journal of Historical Review כעבודת הרביזיוניסטית המהעית ביותר שנכתבה עד עתה על השואה. על רקע זה ניתן להבין כי ספרו של באן הוא אכן אחד המצוטטים ביותר בכתבי ה"רביזיוניסטים". על פי שיטתו הוא מודה בכמה מטעוניהם של יריביו ועל ידי כך מושגת תחושה של דיון מקצועי "פתוח" — ובעיקבותיו מושגת הפתיחות של הקורא לסברות ה"רביזיוניסטיות".

דוגמאות מ"כניעותיו" העובדתיות: באן מודה שהיהודים כקבוצה הופלו ונרדפו ע"י גרמניה הנאצית, ועם זאת הוא מכחיש כל מדיניות נאצית לרצח עם. הוא מודה בעובדה שהיו משרפות בכל המחנות אולם לגירסתו הן נועדו לסילוק גוויות הנפטרים, כתוצאה ממות טבעי וממחלות, ותו לא.

ההיסטוריון האנגלי הנודע, פרופסור היו טרבר-רופר (Hugh Trevor-Roper), אמר על ספרו של באן שיש בו מצעד נהדר של "למדנות", אבל הימנעות מדיון בשאלה הרלבנטית והמרכזית הלא היא שאלת המדיניות הנאצית לרצח העם היהודי.

למעשה, מכחישי השואה נקטים ב"תיאוריה" שהנאצים לא רצחו את היהודים ולא היו להם כל כוונות לרצח עם. כשמציגים בפניהם מסמכים ועדויות הסותרים לחלוטין תיאוריה זו, שיטתם היא למצוא "פגם" כלשהו לכאורה בראיה, ובדרך זו לשלול את מכלול הראיות העצום והמצטבר הנוגע לשואה בכלל ולהשמדה המונית בפרט. בדרך זו הם פסלו תעודות מתקופת המלחמה (על אף שתעודות אלו אינם ממקור יהודי ואין חשד כאילו הם חלק מה"הונאה היהודית") כבלתי קבילות מפני שהתאריכים עליהן הם מתקופת המלחמה. תעודות מהתקופה שמיד לאחר המלחמה אינם קבילות מפני שהן מהתקופה שלאחר מלחמת העולם. ההודעות וההודאות בשבועה ממשפטני נירנברג לא קבילות מפני שהנאשים מסרו אותן על מנת לשאת חן בעיני המנצחים. מובן שעדויות השרידים היהודים פסולות ושקריות מפני שהן באות מפי היהודים שהם בכלל המקור להונאה הגדולה — הקרריה שואה. כל התעודות, נתוני הסטטיסטיקה וראיות אחרות שהגיעו מהגוש המזרחי לפני התמוטטותו, חשודות ובלתי קבילות משום מקורם הקומוניסטי והקומוניזם היה קונספירלי מטבעו ואנטי-גרמני, שלא לדבר על הקשרים הסמויים הקיימים "כידוע" בין היהודים לקומוניזם.

רובר פוריסון (Robert Faurisson) הינו פרופסור לספרות צרפתית ומרצה לשעבר באוניברסיטת ליון (Lyon) שהתמחותו מתמקדת בביקורת טקסטים ותעודות. שיטת עבודתו בכתבו על נושא הכחשת השואה מעוררת תמיהה אם לא למעלה מזה: מחד באופן שיטתי ממציא פוריסון עובדות שלא היו מעולם ומאידך פוטר ככזב או כזיוף כל אינפורמציה שאינה מתאימה למסקנותיו שנקבעו מראש. כך למשל מתוך מסמך ובו הוראה שניתנה לצבא הגרמני שלא ליטול חלק פעיל בפעולות כנגד האוכלוסייה המקומית ובכללה היהוסים, מסיק פוריסון כי לא יכול היה להיות רצח יהודים המוני. מסקנתו זו מתעלמת לחלוטין מפעולות ה"einsatzgruppen" המתועדות היטב והמעידות בבירור על מקומות ומספרי הנרצחים על אדמת רוסיה ובמזרח.

לפוריסון ישנה תשובה לכל סתירה המועלת לקביעותיו ואין הוא בוחל בהתעלמות מעובדות מסוימות או המצאת עובדות אחרות על מנת לישב סתירות אלו. תעודות ובהן מידע אשר אינו מתישב בשום אופן עם קביעותיו של פוריסון מוכרזות על די כמזויפות. למשל, אמת הדבר כי מרד גטו וורשה פתחו היהודים, אולם פוריסון ברצותו להסביר את הדכוי האכזרי והטוטאלי של המרד ע"י הגרמנים, מתאר את מיקומו הגיאוגרפי של המרד בסמוך לחזית המלחמתית ובכך היווה סיכון בטחוני לצבאות גרמניה הנלחמים בחזית. נראה כי פוריסון אינו מוטרד מהעובדה הידועה כי בזמן קרות המרד, אפריל 1943, היתה וורשה במרחק של כמה מאות קילומטרים מהחזית. אפילו במסמך עליו פוריסון מסתמך — נאומו של הימלר מאוקטובר 1943, העוסק בין היתר בדכוי המרד

בוורשה, מתוארת וורשה כממוקמת בשטח עורפי, ונראה בעליל כי פוריסון בחר להתעלם מעובדה לא נוחה זאת.

לשוא מגיע פוריסון בהכרזו כי אחת הסיבות לחוסר אמונו בקיומם של תאי הגזים כאמצעי לרצח עם, הינה העדר עדות אישית מפי אחד מקורבנות מחנות המוות (ואילו עדויות ניצולי המחנות הינם כוזבות בעיניו) על תהליך הרצח בגזים. למיותר לומר כי זוהי ציניות בשיאה אשר אף מתעלמת לגמרי מעדויות ה-Sonderkommando, אשר נכחו בכל שלבי הרצח החל מהפשטות הקורבנות מבגדיהם ועד להוצאת הגופות מתאי הגזים והבאתם לשרפה. במאמר ארוך ומפורט השתמש פוריסון ב"מומחיותו" כמבקר טקסטים והכניז על יומנה של אנה פרנק כהונאה וזיוף. גוף בשם המכון הממלכתי ההולנדי לתייעוד מלחמת העולם השנייה (Netherlands Institute for War Documentation) הגיב על הכרזה זו בהוצאה לאור של מהדורה ביקורתית של היומן המאשרת את מהימנותו והאוטנטיות שלו. פוריסון, המכחיש הבלתי נלאה נתבע בערכאות אזרחיות מספר פעמים ע"י ארגונים יהודיים. הוא נמצא חייב בדין, נקנס וגורש לשלם הוצאות דמי נזק ע"י בית המשפט הצרפתי בגין הוצאת דיבה על אזרחי צרפת היהודים שסבלו בשואה.

בשנת 1985 העניקה האוניברסיטה בנאנט (Nantes) בצרפת תואר דוקטור לאנרי רוק (Henri Roques), בן טיפוחיו של פוריסון. בחיבורו תוקף רוק את מהימנות דבריו של קורט גרשטיין (Kurt Gerstein) איש ס"ס ששימש כמהנדס סניטציה ואחראי על אספקת גז ציקלון ב' (Zyklon B) למחנות ההשמדה והיה נוכח בתהליך ההשמדה בבלז' ובטרבלינקה. גרשטיין הסגיר את עצמו לצרפתים אחרי המלחמה. בהיותו בין כותלי הכלא מסר עדות מלאה ובה תאר בפרוטרוט בשפה הצרפתית (שאינה שפת אימו) את תהליך ההשמדה כתאי הגזים. יצוין כי דברים אלו גם מסר עוד בזמן המלחמה לגורמים בכירים בכנסייתו ולדיפלומט שבדי. רוק נטפל בחיבורו לסתירות אשר מן הסתם גובעות מחוסר יכולת התבטאות בשפה הצרפתית ומצבו הנפשי המעורער באותו זמן ומסיק מכך כי גרשטיין לא נכח כלל במחנות בלז' וטרבלינקה בזמן ההשמדה. טענתו זו של רוק אינה תואמת עדויות ותעודות רשמיות המעידות על נוכחותו של גרשטיין בעת ההמתה בגזים. רוק כמו יתר חבריו מתעלם מכל תעודה הסותרת את מסקנותיו הקבועות מראש. חיבורו של רוק עורר שעורריה ציבורית בצרפת ובשנת 1986 נשלל ממנו תואר הדוקטור ע"י שר החינוך הצרפתי. מכחישי השואה ממשיכים לפרסם ולהציג את חיבורו של רוק כמחקר ללא דופי.

ישנו עוד מחקר המכחיש את השואה מכיוון אחר, שהמכחישים למיניהם ממשיכים להפיץ על אף שטיחותו וחובבנותו הוכחו בעליל. בעל המחקר הוא פרד לויכטר (Fred Leuchter) "מהנדס" מבוססון שמומחיותו בבניה והתקנת מערכות הוצאה להורג. פוריסון וכן ההיסטוריון דיוויד ארווינג (David Irving) קוו שהדו"ח של לויכטר יספק את התייעוד הדרוש כדי להוכיח שהשואה היא סך הכל מיתוס. עוד לפני נסיעתו לפולניה, למחנות ההשמדה ולאחר יומיים בחברתו של פוריסון, לויכטר הכריז שמבחינה פיזיקאלית וכימיקלית לא יכולים היו הגרמנים לבצע המתות בגזים. לויכטר יצא עם עוד ארבעה איש לסיור במחנות אושוויץ/בירקנאו (3 ימים) ומאידנק (יום אחד). הוא אסף לבנים וחתיכות בטון מבניינים שונים כולל בניינים שסומנו כמקום בו התבצעו תהליכי

ההמתה. אלה נשלחו לבדיקה כימית עם חזרתו לארה"ב. לאור תוצאות הבדיקה הכימית קבע לויכטר כי בכל המקומות אותם בדיק, לא היתה המתה בגז. אליבא דלויכטר גודלם של המתקנים והחומרים מהם נבנו פוסלים אותם מלכתחילה כראויים לשימוש כמתקני המתה, ובמיוחד כשמדובר בהמתה בקנה מידה גדול על פי חישובו בהתאם לגודל המתקנים וקצב השימוש בהם. המתה שישה מיליון איש היתה אורכת 68 שנים. בחישובו מתעלם לויכטר מקיומם של שאר מחנות ההשמדה בהם נטבחו היהודים ומהרג המיליונים ע"י ה-Einsatzgruppen בירי, ומכך שאיש לא טען כי כל ששת מיליוני היהודים נטבחו באושוויץ ובמידנאק בלבד.

אחת ממטרות דו"ח לויכטר היתה לעשות שימוש בממצאיו ובמומחיותו כראיה במשפט צונדל בקנדה. צונדל הינו נאצי אשר נתבע בגין הפצת שקרים הנוגעים להכחשת השואה ונסיון החססה כנגד חלק מהאוכלוסייה. ציפיות המכחישים היו כבירות. בטוחים היו כי במשפט תחשף לעיני העולם כולו "תרומת המאה העשרים". תחת זאת חשף המשפט תגלית אחרת, המומחה לויכטר התגלה כבעל תואר ראשון אך לא בהנדסה, כימיה או פיזיקה אלא בהיסטוריה. עוד הוברר כי מעולם לא עבר כל הכשרה טכנית שתאפשר לו להגיע למסקנותיו. גם השופט לעג לאי אלה משיטותיו וכינה אותם השערות בלבד. נסיון כושל זה לא ריפה את ידיו של פוריסון ולא הביסו. לדעתו לדו"ח לויכטר היתה זכות קיום משלו על אף שכותב הדו"ח נעדר כל הכשרה מקצועית, ושיטותיו "המדעיות" מוליכות שלל את הקורא. הדו"ח התפרסם בעיקר בספרות ובפירסום ה"רביזיוניסטים" כתגלית מרעישת. נמכרו קלטות וידאו המראות את לויכטר במחנות ההשמדה ב"עבודת הקודש" שלו. האיש עצמו הוזמן להשתתף כמוראין בתכנית ברחבי ארה"ב. כאשר הרשויות בבוסטון נטלו מלויכטר את רשיונו כמומחה בשל העדר כל הכשרה מתאימה, התפנה האיש לנטוע ברחבי תבל ולהרצות כמומחה בפני קהל הולך וגדל.

יש כמה עובדות בשטח המחנות שלא היו ידועות למכחישים או שבהם להתעלם מהם.

א. לויכטר ביסס את ממצאיו באושוויץ על ההנחה כי כל המבנים והמתקנים הקיימים שם היום הינם אותם מבנים שהיו שם בזמן המלחמה. הדו"ח לא לקח בחשבון שחלקים ניכרים נהרסו ונבנו מחדש כיד זכרון לקורבנות ומוקד לתיירות. לא יפלא איפה כי בבדיקה שערך לויכטר בתא גזים מסוים באושוויץ לא נמצאו כל עקבות של ציאניד, שכן המקום פרץ ע"י הנאצים בינואר 1945 כחלק מפעולת השמדת הראיות. יתרה מזאת, המקום היה חשוף לפגעי מזג האוויר במשך כ-40 שנה. בשל תנאי השטח עמד אותו שריד מתא גזים תחת כ-30 ס"מ של מים בימות הקיץ ותחת כמטר מים בימות האביב. בבדיקות שנערכו ע"י הרשויות בפולניה זמן קצר לאחר המלחמה בסודגי חלונותיו של קרמטוריום באושוויץ נמצא משקע של הידרוציאניד. הדו"ח שרשם לויכטר התייחס בין היתר גם להמצאות שרידי גז ציקלון ב' שהופיעו בצורת כתמים כחולים על קירות המבנה ורצפתו. לויכטר השתמש בתאי הדיסאינפקציה (עפ"י תוכניות מחנה אושוויץ) בהם השתמשו בציקלון ב' על מנת לחסל כינים וכדומה המצויות בחפצים, כממצא ביקורת בבואו לבדוק את תאי הגזים בהם השתמשו באותו הגז אך לחיסול בני אדם. לויכטר גילה הרבה יותר

כתמים כחולים בתאי הדיסאינפקציה לעומת כמות הכתמים בתאי הגזים. ממצאים אלו הסיק לויכטר את המסקנה שבתאי הגזים לא המיתו אנשים כלל. אם היה טורח לויכטר ובודק אצל יצרני החומר הנ"ל היה מגלה כי בכדי לחסל כינים בתאי דיסאינפקציה דרושה כמות גדולה הרבה יותר של הגז ציקלון ב' מאשר דרושה להמית בני אדם. כך גם משך זמן החשיפה לחומר הדרוש לשם חיסול כינים הינו ארוך הרבה יותר מאשר זה הדרוש להמתת בני אדם. גם הפרקליטות הקנדית (Counsel Crown) במשפטו של צונדל הצביעה על העובדה כי בעלון ובו הוראות היצרן לשימוש בגז נאמר כי נדרשת פי שלוש כמות החומר על מנת להרוג עכברים מאשר להרוג בני אדם, וכמו כן פי עשרים כמות החומר על מנת לחסל חיפושיות למיניהם.

לויכטר טען שהיה זה טירוף להפעיל תא גזים בסמיכות למשרפות בשל סכנת ההתפוצצות. רישומים בתעודות שונות מעידים כי כמות הגז שהשתמשו הס"ס היתה הרבה מתחת לסף סכנת התפוצצות. למעשה סכנת ההתפוצצות מתא הדיסאינפקציה היתה הרבה יותר ממשית בשל הריכוז הגבוה יותר של הידרו ציאניד ואורכו הממושך יותר של התהליך.

הטיעונים המרכזיים

מספר טענות משותפות לרוב מכחישי השואה ועל טענות אלו סומכים הם את מסקנותיהם, אך אם לעיתים עושות הטענות לבוש שונה בשעה שהן מוצגות ע"י מכחיש שואה זה או אחר. עיקר הטיעונים:

1. לא היה רצח עם וגם לא נסיון לרצח עם. תאי הגזים אם היו כאלה מעולם לא שמשו למטרות חיסול המוני אלא למטרות חטוי חפצים.
2. השקרים אודות השמדה המונית מקורם בתעמולה ציונית והם הנותנים תוקף להונאה פוליטית וכלכלית מחפירה. הנהגת העיקרית מהונאה זו היא מדינת ישראל המקבלת סכומי עתק מעין "מס למצפון" מגרמניה וארה"ב. מדינת ישראל סוחטת את מדינות העולם החופשי באמצעות רגשי אשמה אצלם. ואילו בעלות הברית דאו תומכות מצידן ב"מיתוס" כדי להמעיט בחומרת פשעיהם הם בתקופת המלחמה ולאחריה.
3. הקורבנות הראשיים בהונאה הזאת הם הגרמנים והפלסטינאים.
4. נטל ההוכחה כי היתה שואה מונח על כיתפי המאשימים ולא על כיתפי הנאשמים. בידי העם היהודי אין ראיות המוכיחות כי כלל היתה שואה, וכראיות מרכזיות מביאים יהודים היסטוריונים שונים (Exterminationists), ציטוטים מסולפים מפיהם של הנאצים עצמם.
5. המספר הגבוה והאמיתי של יהודים שהומתו בידי הנאצים הינו כ-200,000 איש, אם לא פחות מכך, עליהם נימנים פושעים, חתרנים ומרגלים וכן כאלו אשר מתו מוות טבעי. באשר ליהודים שנעלמו וטרם נמצאו, מרביתם נעלמו בשטחים שהוחזקו ע"י הסובייטים. באץ' וראסינייה מניחים ב"רוחב לב" כי היו כמיליון מקרי מוות של

יהודים בתקופת המלחמה, אולם חלק נכבד ממקרים אלו נגרם כתוצאה מהפצצות בעלות הברית.

6. הריץ השלישי אינו נושא באחריות להתחלת מלחמת העולם השנייה. היהודים הם אשר הכריזו מלחמה על האידיאולוגיה הנאצית בכלל ועל היטלר בפרט, ותגובת הגרמנים היתה בגדר הגנה עצמית. לאור כל זאת יש מכחישים הסוברים שהיהודים נושאים באחריות שווה לזו של הגרמנים באשר להתחלת המלחמה, וישנם אחרים המנקים את הגרמנים מכל אחריות שהיא.

סיום

ברשימה זו נסקרה התפתחות הכחשת השואה והוזכרו כמה אישים בולטים ושיטותיהם. מפאת קוצר היריעה לא נדונו דמויות נוספות, אזרחי הדמוקרטיות המערביות, אשר תורמים ל"מפעל" ההכחשה בכתיבה, הרצאות, ואירגון כנסים בעולם כולו. מסוף שנות ה-70 חלה תאוצה בפעילותם והיום זוכים המכחישים לתמיכה כספית נרחבת המאפשרת הגברת הפירסומים והפצה של חומר מתורגם ומקורי בארצות רבות. עיקר החומר נכתב באנגלית ובגרמנית ומתורגם לספרדית, איטלקית וצרפתית. הטכנולוגיה המודרנית מנוצלת היטב, דמויות מפתח מבין מכחישי השואה נחשפים לציבור ע"י הופעות בתכניות אידות ברדיו ובטלוויזיה. חומר ההכחשה אף משווק בקלטות וידיאו בד בבד עם חלוקה חופשית של מודעות מנשרים ועלוני חדשות. התוכן הינו שיטחי אולם תפוצתו נרחבת ומתורגמת לשפות שונות. התומכים והמקדמים את הכחשת השואה הם קיצונים ימניים בינלאומיים, ארגונים אנטישמיים, ניאונאצים, ובארה"ב הקו קלוקס קלן, וישנו קשר ברור בין הקבוצות הללו. אותם המו"לים מפרסמים את עבודתם בארצות השונות. על פי רוב אותו מו"ל מפרסם חומר אנטישמי וחומר המכחיש את השואה. ניתן לראות את האישים הבולטים מבין הקבוצות השונות משתתפים בוועידות ובכנסים אחד של רעהו.

בעבר האמינו היסטוריונים שבעצם התייחסותם לטענותיהם של מכחישי השואה והפרכת טיעוניהם מתוסרי הביסוס, יעניקו הם למכחישים את לגיטימיות הויכוח האקדמי, וככך יהיו אותם ההיסטוריונים כלי שרת בידי המכחישים שאף יהנו מפירסום טיעוניהם האבסורדיים. אולם, בשנות ה-80 התברר כי על אף התעלמות זו קיבלה תופעת ההכחשה תנופה. היום אין עוד ספק כי בנוסף למתן תשובות היסטוריות אמיתיות לטענות המכחישים, יש צורך לגלות את שיטתם ולבחון את מטרותם לטווח רחוק.

ביקורת ספרים

חנה יעוז, הגיון והזעקה, תל-אביב: עקד, 1995.

ייחודו של ספר חשוב זה, במיפוי עומק שיטתי של יצירת המשוררים העבריים בשנות ה-40, בנושא השואה, זועזועתה, מיסרה וליקחה. המחקר הספרותי, שלא כמחקר ההיסטורי, אינו מבקש לתעד עובדות, לכמת מספרי נספים, או להבין מהליכים ותרחישים פוליטיים וחברתיים, בבחינת בדיקת עולמה הראלי של ההיסטוריה. המחקר הספרותי מבקש לבדוק תמטית וצורנית את איכויות המבצע האנושי המגיב על השואה במבע רגשי בבחינת שיקוף היחס "אני-עולם", גם כאשר עולם זה הוא כאוטי ואינו קביל על הגיונו של בר-דעת. מהיבט זה שירה הינה יצירה של מט אמוציות, של חוויה אישית. חנה יעוז מזהה במכלול היצירה הספרותית העשירה והמגוונת הנכתבת בעקבות השואה, את עקבות הקינה על בית אבא שאבד, את הזעקה על הסתר פניו של העולם האדיש, ואת הבכי על האובדן שאינו מוצא לעצמו מבע הולם, אפילו בשירה האקספרסיוניסטית ביותר — זו של אצ"ג. וגם הגיון החי והרוטט של עולם עשיר שהיה שם לפני שקם הצורך הנאצי להכחידו. ולכן הכתירה את מחקרה בכותר: "הגיון והזעקה" ביטוי המאחד ניגודים — כביכול.

יש והמשורר נמלט ביצירתו אל הנימה הלירית של הגעגועים לאחדות יהודית אבודה, לנופים שהיחיד נכרת מהם, ובוחר בסגנון הלירי הפיוטי ויש שהוא מבקש לזעום, לנקום, ולכעוס על עולם ובוראו. ויש, מצבי-יצירה כמו בשירי כהן, למדן, המאירי, מייטוס ואחרים בהם מעדיף המשורר את סגנון הקינה המקראית, כדי להיענן במקור השתייך ארכעי קדום של זעם על הבורא. לכל אחד מדרכי המבע מקדישה החוקרת את המקום הראוי לבחינת ייחודו האמנותי, ותורמתו להבהרת המסר.

בחינת המתאם בין ה'אנר — הסוגה האמנותית — לבין התמטיקה, היא עיקר תרומתו של מחקר זה להבנת ספרות השואה, ולהנחלתה. אך בנוסף לכך, בדיקת התמטיקה והתכנים מאפשרת לקוראים לתלמידי הספרות ולחוקריה, לגלות עד כמה עשיר עולם זה של תגובה פיוטית לאסון השואה. מסתבר, שעל אף הקושי לנסח את התגובה הציגה השואה בכל זאת עם לרבים מבין המשוררים שחוו את השואה רק מ"כלי שני" אתגר קיומו ואמנותי שהם הרגישו צורך לבטאו. כלומר, אלו שלא חיו באירופה בעת הזועזוע וכתבו עליהן מרחוק, ראו עצמם כמשלימי חובה מוסרית, לעצמם ולבני משפחותיהם שנכחדו; באופן זה הם הקימו בשירתם גלעד לשואה.

מעניין במיוחד הפרק על שירת נתן אלתרמן. משום שאלתרמן בחר בסוגת הבלדה, המאפשרת מבחינת חוקיות ה'אנר — מפגש של דר-שיח בין החיים למתים. כך מושמעת אצלו ב"האסופי" צוואת האם הנספית — לבנה האסופי. באופן דומה מתגלם

רעיון של תקומה מאפר השואה ב"בלדה על הילד אברם", עת זוכה היתום להתגלות אלוקית לאחר החוויה הטראומטית של שיחה עם הוריו המומתים; אלוקי אבותיו של היתום ניצב במקום אבותיו, ומייעדו לארץ האבות — לגאולה עתידית. מלבד שירת אלטרמן דנה יעוז גם גיצירות למדן, אורי צבי גרינברג, שלונסקי ומאפיינת את יצירתם מבחינה תמטית, צורנית, ואידאית, על פי קריטריונים ספרותיים תחומים ומובהקים. קירבתה של יעוז לנושא השואה כבר הניבה מספר ספרים להוראה, לחינוך, ועתה מצטרף אליהם ספר חשוב זה שהוא כלי עזר לחינוך ולהנחלת תולדות השואה פרט להיותו מחקר מתודולוגי מאורגן ונהיר.

ד"ר מרים וינברגר, החוג הכשרת מורים,
בית הספר לחינוך, אוניברסיטת בר-אילן.

Christopher R. Browning, The Path to Genocide. Essays on Launching the Final Solution, Cambridge UP, Cambridge 1992, 191p. (Hb: \$39.95; pb: \$10.95)

כריסטופר בראונינג, החוקר הנחשב כיום למומחה מספר אחד בעולם בהתחקות אחר התפתחות ההחלטות והמעשים שסובבים את צמיחת מבצע רצח היהודים בידי השלטון הנאצי, קיבץ בספר זה שמונה ממאמריו שנתפרסמו בכתבי עת שונים בין אמצע שנות ה-80 לראשית שנות ה-90.

הספר מחולק לשלוש חטיבות. בחטיבה הראשונה, הדנה ב"מבוא לרצח עם" (Prelude to Genocide) מובאים שני מאמרים שעניינם מדיניות היישוב מחדש של הנאצים בשנים 1939–1941 בשטחי פולין וקשרה להיווצרות הפתרון הסופי. המאמר השני דן במשמעותה של מדיניות הגטואיזציה של היהודים באותן שנים. בראונינג מראה, כי למרות התנאים האימים בגיטאות עצם מדיניות הגיטואיזציה לא היתה שלה של הפתרון הסופי, משום שנעשה ניסיון לקיים את היהודים בגיטאות (ולנצלם!) אך לא להמיתם.

החטיבה השלישית של הספר מתמקדת בסוגייה פסיכולוגית-חברתית המעסיקה את חקר השואה זה עשרות שנים: כיצד השתלבו במנגנון הרצח כה הרבה גורמים משרדות רחבות של הציבור ותרמו תרומה שבלעדית אי אפשר היה לבצע את הרצח בהיקף כה גדול תוך זמן כה קצר. מאמר אחד דן בחשיבותה של הכיורוקרטיה, ובראונינג מפתח בכך את החזיון של הילברג בספרו הידוע והמנומנטאלי, על ידי ירידה לעומק בניתוח מפורט של דמויות מרכזיות אחדות (מאמר זה ראה אור גם בעברית). במאמר שני דן ברופאים גרמנים ופעילותם בפולין בשנים 1939–1941. מאמר שלישי — "יום אחד בינופוב" — הוא בעצם פרק מספרו הידוע ומעורר הפולמוס של בראונינג "אנשים פשוטים" (Ordinary Men), שהציג את קורותיה של יחידת רצח אחת — יחידת המילואים המשטרתית 101.

בחטיבה האמצעית שלה ספר מובאים פולמוסי של בראונינג גם חוקרים ושיטות מחקריות אחרים. המאמר הראשון מתווכח עם הגישה של החוקרים הגרמנים גץ עלי

סקירת ספרים

אביהו רונן, הקרב על החיים: השומר הצעיר בהונגריה 1944, גבעת חביבה: יד יערי 1994, 339 עמ'

ספר זה הוא סיפור מאבקם של אנשי המחתרת חברי "השומר הצעיר" שבהונגריה הכבושה בשנת 1944. הסיפור מסופר שוב כעבור חמישים שנה על ידי אביהו רונן שמעלה אותו משיכתם ומזכרונם של גיבורי ההתרחשות, ומן הזכרון הקולקטיבי של הישות החברתית אשר ליכדה אותם אז — תנועת הנוער. הוא מספר את הסיפור כסיפור שיטתי, מתועד באמצעות עדויות, מכתבים ומסמכים, שנושאו: פרשת מאבקם למען החיים של חברי "השומר הצעיר" בהונגריה הכבושה בידי הגרמנים. חיים, משמע, חייהם של "גשרות אלפי יהודי בודפשט הנצורה בסתיו-חורף 1944, חייהם של אלפי החלוצים המוסתרים ומוכרחים מעבר לגבולות באביב-קיץ 1944, וחייהם של מאות פעילי תנועת ההתנגדות ההונגרית בשתי תקופות אלה. ייחודו של קרב זה הוא בשיטותיו ובתוצאותיו. היה זה קרב שנוהל ללא נשק, ועל ידי "צבא צללים" קטן שמעולם לא מנה יותר מכמה מאות "חיילים", ועוד כמה אלפי "כוחות עזר" של חברי תנועות נוער בבודפשט העיר. הוא נוהל באמצעות זיוף תעודות ומסמכים אישיים, היסטורות לנוצרים, הברחת גבולות בקנה מידה גדול, זיוף "כתבי-חסות" ושלטי-חסות של צידויות נייטרליות וארגונים בינלאומיים, הברחת מזון, התחפשות לאנשי כוחות בטחון הונגריים וגרמנים, בייחוד מהרכבת לאושוויץ ולבסוף גם באמצעות הקמת "קומונות" באושוויץ עצמה.

י"ב

וסחנה היים, אשר הציגו את השואה התוצר של חשיבה ביורוקרטית בתהליך של מודניזציה כלכלית, ואילו המאמר השני הוא ביקורת חריפה על ספרו של ארנו מאייר "למה שמים לא קדרו" (Arno Mayer, Why Did The Heavens Not Darken) שתיאר את השואה כ"מוצר לוואי" של מאבק גדול יותר. את שתי הגישות שולל בראונינג מכל וכל; לעומתם הוא מציג את "הפתרון הסופי" כדבר מרכזי לחשיבותו של היטלר, העומד בפני עצמו, אך הצומח בתנאים הספציפיים של מלחמת העולם השנייה והמאבק האידיאולוגי. מכאן מובנת גם גישתו במאמר השלישי בחטיבה זאת — "מעבר לאינטנציונאליזם ופונקציונאליזם" — המראה, שדבקות קנאית באחת משתי שיטות ההסבר שהתנגשו ביניהן בשנות ה-80, אינה מועילה ואינה מספקת וכי ניתן — וצריך — ליטול משתי הגישות ממצאים מועילים תוך דחיית האבסורדים שהגיעו אליהם. מחקריו של בראונינג הם לעולם שקולים, מעמיקים ומעוגנים היטב בחומר התיעודי. משום כך, תרומתם לחקר השואה כה נחשבת בקהיליית המחקר, גם אם אין מסכימים לכל מסקנותיו. קובץ מאמרים זה הוא נכס חשוב, ומהווה ריכוז נאה של תפיסתו של בראונינג — עד שיושלם הספר הכולל בנושא "הפתרון הסופי", שהוא עוסק בכתיבתו.

ד"מ

Moshe Carmilly-Weinberger, The Road to Life. The Rescue Operation of Jewish Refugees on the Hungarian-Rumanian Border in Transylvania, 1936-1944, Shengold Publishers, Inc., New York, 1994, 189p.

חיבור זה הוא תיאור אישי המסתרע בתיעוד ובספרות מחקרית של הרב פרופ' משה כרמלי-ויינברגר (שהיה רב ראשי של הקהילה הניאולוגית בעיר קלוד' ולאחר מכן פרופ' ללימודי יהדות בשיבה אוניברסיטה בניו יורק). של פעולות ההצלה לפליטים משטחי הכיבוש הגרמנים שהגיעו לגולד' (קולורשואר, קלזנבורג) שבטראנסילבניה בשנים 1936-1944. קלוד' שהיתה תחילה ברומניה וב-1940 (לאחר "תכתיב וינה") עברה לידי הונגריה. שימשה מקום מרכזי לבריחתם של פליטים לא יהודים, אך בעיקר יהודים מפולין וגם ממקומות אחרים. החיבור מתאר את ההתארגנות לעזרה בשלבים השונים תחת השלטונות השונים. הפרק השישי והשביעי דנים כבר בתקופת השלטון הנאצי לאחר כניסת כוחות גרמניה להונגריה במרץ 1944. מתוארים הגטואיזציה והגירוש של יהודי קלוד' — ופעולות ההצלה והבריחה משם. כרמלי-ויינברגר עצמו הגיע לארץ בקיץ 1944, לאחר שעסק בפעולות למען קהילתו. התיאור ההיסטורי-אישי משולבים מחלקו בקטעי "פלש-בק", המובאים דרך הסתכלותו המאוחרת של המחבר, מסוף שנות ה-80. כללו של דבר, זהו ספר המאיר פינה אחת מוגבלת — אך מעניינת — מהסיפור הגדול של השואה. לקורא הישראלי יש עניין נוסף בספר, משום שהוא נוגע ברקע של פרשת קאסטנר, הממשיכה להסעיר את הפולמוס המקומי.

ד"מ

בולטין
המכון לחקר השואה

ע"ש ארנולד וליאונה פינקלר

מס' 7

אלול תשנ"ו — אוגוסט 1996

אוניברסיטת בר-אילן

BULLETIN
of the
Arnold and Leona Finkler

Institute of
Holocaust Research

No. 7

August 1996 — Elul 5756

BAR-ILAN UNIVERSITY

BULLETIN
of the
Arnold and Leona Finkler

Institute of
Holocaust Research

No. 7
August 1996 — Elul 5756

BAR-ILAN UNIVERSITY

BULLETIN
of
the Arnold and Leona Finkler
Institute of Holocaust Research

No. 7

August 1996/Elul 5756

Leona Finkler ל"י

©
All rights reserved
Printed in Israel
at 'Graphit' ('Graph-Chen') Press Ltd., Jerusalem

Table of Contents

English Section

From the Editor's Desk	7
In Memoriam	9
Research and Projects	11
Administration and Library	14
The Interdepartmental Seminar	16
Lectures and Conferences	17
The Joseph Carlebach Institute	18
The Braun Chair in the History of the Jews in Prussia	19
The Sal Van Gelder Fund for Teaching and Research of Holocaust Literature	19
Spotlight: Ofer Schiff, "The Reactions of the American Jewish Reform Movement to the Holocaust Between 1933 and 1958"	21
Holocaust Studies in Israel	26
Book Reviews	31
Personal Accounts and Biographies	31
Nazi Anti-Jewish and Extermination Policies	34
Occupied Countries	37
Art and the Holocaust	39
The Second World War	40
Antisemitism	41
Representation of the Holocaust	42
The Free World	45
German Society and the Holocaust	48
Publications	51

Hebrew Section

From the Editor's Desk	7
Ph.D. and M.A. theses on the Holocaust approved at Bar-Ilan University 1994-1996	ט
"Holocaust Revisionism" — an article by Rivka Knoller	ט
Book Reviews	כ"ב
Book Surveys	כ"ב

From the Editor's Desk

This issue of the Bulletin of the Arnold and Leona Finkler Institute of Holocaust Research is being published with mixed emotions. On the one hand, this double issue covering a two year period — the 1994 and 1995 academic years — portrays a dynamic and ever-developing research institute which is a cause of pride to its members and directors. Yet the death of the Institute's founder, Mrs. Leona Finkler, in 1996, has cast a deep shadow over our many achievements and brought great sorrow to the hearts of all of us who knew, respected and admired the person without whom the Finkler Institute of Holocaust would not exist. It is our hope to continue the achievements of the Institute and be a tribute to her memory.

Since the publication of our last Bulletin, the Institute has continued its wide variety of public activities. Information regarding the Institute's research activities appear in the "Research and Projects" section of the Bulletin. We also include descriptions of the activities of various bodies at Bar-Ilan University which also deal with Holocaust related projects. These include the Joseph Carlebach Institute, the Braun Chair in the History of the Jews in Prussia and the Sal Van Gelder Fund for Teaching and Research of Holocaust Literature.

Dr. Judith Tydor Baumel
Editor, The Bulletin

In Memoriam

The Institute of Holocaust Research mourns the passing of its founder and benefactor, Mrs. Leona Finkler. Born in Plock, Poland, Mrs. Finkler's education was interrupted by the Holocaust. After surviving eight concentration camps, losing eighty members of her family at Treblinka and her first husband at Auschwitz, Mrs. Finkler returned to Poland to attend university. Widespread pogroms in late 1945 drove her to Germany where she worked for Aliya Bet. In the same year she was united with Arnold Finkler whom she had met in the Starachowice camp and who had been a patient of her first husband and had also lost a wife and son in the war. The two decided to marry and in 1948, decided to make their life in Canada.

The Finkler's had two daughters, Marilyn who succumbed to cancer at age 19 and Patty (Friedland) who, like her parents, also became an active community leader. In addition to her other commitments, Mrs. Finkler served as President of the Canadian Friends of Bar Ilan University and Vice-President of Bar-Ilan's International Board of Trustees.

Among the numerous projects endowed by the Finklers were the Marilyn Finkler Cancer Research Center, the Arnold and Leona Finkler Hall of Human Rights and the Arnold and Leona Finkler Institute for Holocaust Research, all at Bar-Ilan University.

Having lost her beloved husband Arnold in 1989, Leona Finkler continued his charitable works and community involvement until her death in 1996. The Staff of the Institute of Holocaust research extends its condolences to her daughter, son in law and grandchildren.

Research and Projects

* Prof. Dan Michman, Chairman of the Arnold and Léona Finkler Institute of Holocaust Research, has completed his tenure as Department Chair of the Department of Jewish History at Bar Ilan University as of Sept. 30, 1995. Apart from continuing his research on Religious Life and Leadership During the Holocaust, during the 1994–5 academic year Prof. Michman served as an advisor for a post-doctoral project carried out by Ofer Schiff regarding the American Reform Movement and the Holocaust 1939–1979. He delivered a lecture at the conference about the Historiography of Zionism: Between Vision and Revision which was held at the Hebrew University and the University of Haifa. He also delivered a lecture at the conference which was held in Amsterdam in April 1995 about Memory and the Second World War held by the Netherlands State Institute for War Documentation and Rutgers University. Prof. Michman also delivered lectures at the following conferences: the conference on the Jewish People at the End of the Second World War held at Yad Vashem in October 1995; at the conference on Violence and Ideology in Modern Jewish History held at Tel Aviv University and Bar Ilan University in January and February 1996; European Antisemitism: Past and Present held at the University of Haifa in March 1996; The Holocaust: Then and Now, What Have We Learned? held in April 1996 in Millersville PA.

Prof. Michman is a member of the Board of several periodicals and institutions: **Studies in Religion/Sciences Religieuses** (a Canadian periodical) and **Yad Vashem Studies**, and of the International Center for Holocaust Research at Yad Vashem, the Argov Center for the Study of Relations Between Israel and the Jewish People at Bar Ilan University, the board of the Israel Historical Society, the Chair for the Study of Jewish Martyrology at Bar Ilan University and the Central Archives for the History of the Jewish People.

Prof. Michman's articles published during the 1994–6 period include the following: "Religious Life During the Holocaust", **Mahanayim** 8, an article on Post-Zionism published in **Memad** 5 and **Dialogo** 26; an article on "Les

mouvements de jeunesse sionistes en Belgique durant l'occupation allemande", in **Les Juifs de Belgique: De l'immigration au Genocide 1925-1945**. Additional articles include "The Vague Future of the Jewish People", *Gesher* 132, "The Impact of the Holocaust on Religious Jewry", **Major Changes Within the Jewish People in the Wake of the Holocaust** (Y. Gutman, ed.), *Yad Vashem* and "The Holocaust in the Eyes of Historians: the Problem of Conceptualization, Periodization and Explanation, **Modern Judaism** 15/3 (October 1995). Finally, Prof. Michman also published various book reviews throughout the academic years being surveyed.

Prof. Michman also continued his studies on the emergence of the Jewish Councils from the Nazi point of view and the Historiography of the causal nexus between the Holocaust and the establishment of the State of Israel.

* Dr. Judith Tydor Baumel's book **Kibbutz Buchenwald**, which examines the first "hachshara" kibbutz to be founded in Germany after the Holocaust, has been published by HaKibbutz HaMeuchad Publishers and Ghetto Fighter's House. An expanded English edition of the book will be published by Rutgers University Press in 1997. During the year Dr. Baumel continued her study of women during and after the Holocaust, and delivered a lecture on Jewish women among the DP's at the first international workshop on women during the Holocaust held in Jerusalem in June 1995. She also completed a study of women and Holocaust commemoration in Israel which was published by *Israel Studies* in 1996. Finally, her study entitled: *The Heroism of Hannah Senesz: An Exercise in Creating Collective National Memory in the State of Israel* was published in 1996 in the *Journal of Contemporary History*.

* Dr. Chava Eshkoli continued her project on "The Mizrachi and the HaPoel Hamizrachi Facing the Holocaust". During the academic year she collected material about the Mizrachi emissaries in Istanbul during the Second World War and the attitude of Religious Zionism towards the Warsaw ghetto uprising. Dr. Eshkoli published several articles during the year: one on the contacts between the world center of "Hechalutz" in Geneva and the pioneering Zionist resistance movements in Belgium which appeared in French in **Les Juifs de Belgique: de l'immigration au genocide**, an article on the Yishuv and the Holocaust in *Machanayim*, a study of education for self defence among pre-war Polish Jewry which appeared in *Dapim Le-Cheker Tekufat Hashoah*, an article on the rescue attempts of the Berit HaOlamit of Torah VeAvodah, which appeared in *Cathedra* and an article

on the attitudes of the various factions in Mapai towards the fate of European Jewry which appeared in *Kivvunim*. Dr. Eshkoli also published several shorter articles and book reviews during the year.

* Dr. Penina Meizlish has completed her study of Viktor Hayyut, an important Jewish personage who served on the Lvov (Lemberg) City Council during the 1920's and 1930's. Her book "Viktor Hayyut — a Polish Jew in an Identity Crisis" will be published by Bar-Ilan University Press. Two articles of hers — one on the rehabilitation of the Mizrachi and Torah Ve'Avodah in post-war Poland and the other on the changes in Israeli society from the Holocaust until the present time — were published in **Zecher Mordechai — Chapters in the History of Religious Zionism in Central Europe**, edited by Prof. M.Z. Kaddari. The book was published by the Moresheet publishing house. Her article on "Blessed art Thou Who Did Not Make Me a Slave in the Jewish Ghetto" also appeared in the weekly bulletin of the Limudei Yesod department at Bar Ilan (no. 97). Another article, dealing with rabbis during the Holocaust, will appear in a soon to be published volume of *Sinai*. Dr. Meizlish has surveyed a portion of the Mormon records which reached Beit Hatefutzot, in order to see whether they could be used for research by different departments at the university. She also began collecting material dealing with different aspects of Hebrew culture beginning in Galicia at the end of the nineteenth century and continuing in Eretz Yisrael during the beginning of the twentieth century. The exact nature of the project has not been decided upon. Finally, Dr. Meizlish selected and arranged the material which the late Dr. Karniel's son donated to the Institute library from his father's collection.

* Mrs. Rivka Knoller has continued her project on Holocaust Revisionism, collecting material from various libraries and cataloguing it. In addition she has created an up to date bibliography reaching 1995. She was also assisted by a research student from abroad who was using the resource collection of the Institute's library. Her article on Holocaust Revisionism appeared in the Winter 1994 issue of *Machanayim*.

* Dr. Yehuda Ben Avner continued to assist Mrs. Knoller in her research of Holocaust Revisionism by translating articles appearing in French and German language publications. He has also completed a study of the Search for Identity among German Jewry from the Enlightenment to the Rise of Nazism and has published an article on the beginning of the Holocaust in Germany in the periodical *Machanayim*.

Administration and Library

* Mrs. Zippi Berman coordinated the secretarial workings of the Institute.

* Mrs. Esther Drenger continued cataloging and arranging the Institute's library. During the past year the library has expanded considerably, having received many books as donations from Ghetto Fighter's House which have already been catalogued. The son of the late Dr. Joseph Karniel who was a researcher at the Institute donated his late father's library to the library of the Institute. Mrs. Drenger is now working on cataloguing the books which will be a great addition to the library.

The library is continuously receiving material about historiography and antisemitism, particularly from German institutions. Special emphasis has been put on developing the information center for Holocaust revisionism which the library is holding. During the summer a student from Germany used a great deal of the library's material on Holocaust revisionism. During this period he also collected a large amount of material from other libraries dealing with neo-nazism. We plan to catalogue this material during the coming year. Finally, towards the coming academic year we are preparing folders with photocopies of articles used in courses dealing with the Holocaust. Many students avail themselves of these folders and thus become familiar with the library and its contents.

The Institute for the Study of the Diaspora in the Modern Era, connected with the Institute of Holocaust Research mourns the death of its former staff member and researcher Mr. David Farkas. For many years Mr. Farkas was involved in researching the history of the Jews of Germany during the 19th and 20th centuries.

The Institute for the Study of the Diaspora in the Modern Era and the Finkler Institute mourn the death of Dr. Joseph Karniel, a long time staff member and researcher. Dr. Karniel was born in Vienna in 1923 where he studied in State schools and in the afternoon in the Jewish Talmud Torah. These were difficult years for Austrian Jewry which shaped the young Joseph Karniel's Zionist outlook. In 1939 he immigrated to Palestine within the framework of Aliyat Hanoar and later lived at the Sde Ya'akov Moshav for two years during the Hachshara. Later he joined the "Emunim" Zionist religious group at Nachlat Yehuda which in 1946 founded kibbutz Ein Hanatziv in the Beth She'an Valley. In 1948 he joined the army and later headed the school for teaching Hebrew to foreign volunteers (Máhal) in the Israeli army. This was the beginning of a long career of educational work which continued until the 1980's. After retirement Dr. Karniel joined the staff of the Institute for the Study of the Diaspora in the Modern Era in which he worked until his death. Most of his research dealt with the history of religious Jews in Austria during the first half of the twentieth century.

Conference on "Intellectuals Facing the Dreyfus Affair, Then and Today"

In December 1994 the Institute co-sponsored a conference which dealt with the intellectual reaction to the Dreyfus Affair in the past and present. The Conference was held on the 100th anniversary of the Dreyfus trial in France. The three day conference (December 13–15, 1994), was also sponsored by the departments of Jewish and General history, French, Political Science and the Center for International Communication, the Braun Chair, the Center for European Community Studies, The Institute for the Study of Diaspora Jewry in Modern Times. Throughout the conference, lecturers both from Israel and abroad attempted to deal with the intellectual reaction to the Dreyfus affair and its aftermath in France and elsewhere. The conference was well attended and its simultaneously translated lectures were enjoyed by audiences from Israel and other contries.

The Interdepartmental Seminar

During the 1994-96 academic years the Interdepartmental Seminar coordinated by Dr. Chava Eshkoli, hosted the following lectures.

1. On June 22, 1994 Dr. Chava Eshkoli delivered a lecture entitled "The Yishuv in Palestine Facing the Holocaust: Silence?" in honor of the publication of her book *Silence: Mapai Facing the Holocaust*. Respondents were Dr. Dalia Ofer and Prof. Ya'akov Shavit.
2. On November 15, 1994 Dr. Avihu Ronen and Dr. Yossi Hadar presented a talk on "The Death of the Avantguard: Youth movements in Poland and the Ghetto Uprisings — Historical and Psychological Aspects".
3. On January 11, 1995 Prof. Renee Poznansky delivered a lecture on "French and Jews During the Second World War".
4. On March 14, 1995 Dr. Raya Cohen delivered a lecture on "Dealing with the first News of the Annihilation: The Problems of Zionists and the Problems of Zionism".
5. On May 25, 1995 Prof. Dan Bar-On delivered a lecture entitled "Between Fear and Hope: The Life Stories of Three Generations of Holocaust Survivors".
6. On December 5, 1995 a symposium was held on the Reconstruction of Religious Zionism in Europe after the Second World War (see below)
7. On Jan. 9, 1996 Dr. Dvora Hachohen delivered a lecture in honor of the publication of her book "The Million Plan" on "David Ben-Gurion and

the Holocaust: Plans for Mass Immigration (1942–1945)". Respondents were Prof. Yosef Gorni, Chairman of the Institute for the Study of Zionism at Tel Aviv University and Dr. Chava Eshkoli.

8. On Jan. 23, 1996 Dr. Michal Popovski delivered a lecture on "Literary Texts as a Means of Teaching the Holocaust in honor of the publication of her book "Document and Identity". The discussion was held in cooperation with the Sal Van-Gelder Center of the Bar Ilan School of Education. Prof. Chana Yaoz served as respondent.
9. On May 2, 1996 Dr. Yehuda Ben Avner delivered a lecture on "Emancipation and Identity of German Jewry" in honor of the publication of his book "Search for Jewish Identity among Jews in Germany from the Enlightenment until Nazism". The discussion was held in cooperation with the Institute for the Research of Diaspora Jewry in Modern Times.

Lectures and Conferences

The following one day conferences and symposia were held during the 1994–6 academic years:

- 1) The Annual Teacher's one-day conferences held in conjunction with the 10th of Teveth was held on December 8th 1994 in cooperation with the Department of Jewish History, General History, the School of Education, the Division of Teachers Supplementary Training and the Board of Education. The topic of the 1994 conference was Rescue Problems During the Holocaust. After a special showing of "Schindler's List" two lectures were delivered; the first by film critic Nachman Ingber who spoke about "Various Methods of Presenting the Holocaust in Film" and the second by Prof. Israel Gutman about "Problem Surrounding the Rescue of Polish Jewry During the Holocaust".
- 2) On April 27, 1995 a one day symposium was held to commemorate Yom Hashoah. The topic of the symposium was "Holocaust Poetry of the Israeli Poets of the 1940's". Lectures were delivered by Prof. Zvia Ginur about "The Holocaust in the Compositions of Abba Kovner" and by Prof. Chana Yaoz about "The Holocaust Poetry of U.Z. Greenberg, Alterman, Shlonsky, and Members of their Generation".
- 3) On December 5, 1995 a symposium was held on the Reconstruction of Religious Zionism in Europe after the Second World War in honor of the appearance of the volume "Zecher Mordechai". The symposium was held in cooperation with the Institute for the Study of Religious Zionism,

Beit Ha'Edut at Nir Galim, the Organization of Bnai Akiva and Bachad from Europe. Speakers included Dr. Chava Eshkoli, Prof. M.Z. Kadari, Dr. Pnina Meizlish, Dr. Irit Keinan, Dr. Yossi Avneri, Mr. Avraham Melamed and Dr. Joseph Burg.

- 4) On April 15, 1996 a one day symposium sponsored by the Sal Van Gelder Center, the department of Teachers training and the School of Education together with the Department of Education and Culture, was held to commemorate Yom Hashoah. The topic of the symposium was "Second Generation Syndrome in Poetry and Prose". A lectures was delivered by Sarah Beckerman who spoke about the "Second generation syndrome" in Holocaust Prose who was followed by an interview with author Savion Liberecht. Tanai Hadar read from her poetry and the symposium ended with an open discussion.

The Joseph Carlebach Institute

During the 1994–1995 academic year the Carlebach Institute, headed by Prof. Miriam Gillis-Carlebach of the Department of Education, completed cataloguing its private archival collections due to the fact that it received an additional room in March 1995. In accordance with a contract with the Hamburg Institute for the History of German Jewry, copies of material from the Carlebach archive were given to Prof. Monika Richarz, director of the Hamburg Institute in exchange for support of the Carlebach Institute.

Memorial lectures were held on the anniversary of Rabbi Carlebach's death in conjunction with the Braun Chair in the History of the Jews in Prussia. An annual seminar for MA and Doctoral students was held in the School of Education on the subject of "Jewish Education in Crisis" in which close to twenty students participated. Most of the students chose to write seminar papers about Education during the Holocaust and outstanding papers were given to the Institute of Holocaust Research.

Two short term seminars were held for students and lecturers from universities abroad, the first from the University of Hamburg and the second from the Otto von Gurika University in Magdeburg. The seminars dealt with encounters with Jewish tradition.

Research also continued on the subject of "Jews and Judaism in small communities such as Schleswig Holstein". The Institute published the proceedings of the First and Second Carlebach Conferences (Doelling and Galitz publications, Hamburg, 1995, 278p. in Hebrew). Publications in prep-

aration include a monograph about "Eretz Yisrael at the beginning of the century in the eyes of a young religious teacher from Germany" and the publication of the third volume of selected works by Rabbi Joseph Carlebach.

On March 26–28 1996 the Carlebach Institute held a Symposium on the topic of Tolerance Between Religion and Society. Lecturers were delivered by numerous speakers from Israel and abroad on various aspects of tolerance in word and deed and ended with a round table discussion led by Prof. Zwi Bacharach on Tolerance and the responsibility for the future.

The Braun Chair In the History of the Jews in Prussia

During the 1994–1995 academic year the Braun Chair in the History of the Jews in Prussia published the lectures of Prof. S. Lowenstein and Prof. S. Aschheim as booklets 3 and 4 of the Chair's lecture series. The publication of Dr. S. Feiner's book **Haskalah and History** by Mercas Zalman Shazar was made possible by a grant from the Braun Chair. Dr. Feiner also published an article in the Leo Baeck Institute Yearbook based upon research which he carried out with the Chair's assistance.

The Braun Chair's annual lecture was delivered by Prof. Monika Richarz from Hamburg. Lectures were also delivered during the Dreyfus Conference which took place at Bar-Ilan University in December 1994.

The Braun Chair awarded three research prizes to scholars, A doctoral prize to Mr. Meir Seidler of the Philosophy department, an MA prize to Ms. Hadas Abarbanel for research in literature and a prize to Ms. Andria Ludwig from Hamburg for research carried out in Israel.

During the academic year work was begun on several projects including the translation of selected works of Mendelsohn and translations of compositions by Christian Wilhelm Dohm. Dr. D. Evron's research project was edited and research grants were awarded to seven researchers.

The Sal Van Gelder Center for Teaching and Research of Holocaust Literature

During the 1994–1996 academic year the Van Gelder Center published booklets on Poetry and Holocaust: Ballads and Sonnets, Poetry and Holocaust: Poems, The Holocaust in Young Poetry, a translated anthology of Polish Holocaust Poetry with a scientific introduction by A. Brauner. Books

to be published with the Center's assistance include **Drama during the War and the Holocaust** by Prof. Hillel Barzel, Interviews with Poets and Authors who are Holocaust survivors by Prof. Chana Yaoz) and a collection of articles entitled **Research of Holocaust Literature** also by Prof. Yaoz.

Research in progress include an ongoing study of the empathy of students with the sufferings of Jews and Holocaust Survivors. Results of the first and second stage of research have already been published and work is now in progress regarding the projects" third stage.

The Van Gelder Center participated in hosting the annual 10th of Tevet lectures together with the Institute of Holocaust Research. An additional one day symposium was held on Yom Hashoah (April 27, 1995) and was devoted to Holocaust Poetry of the 1940's. Lectures were delivered by well known authors and readings were read by Ephraim Abba. An additional lecture was delivered by Dr. M. Hoch, director of the Institute of Holocaust Music at Beit Wohlyn, Givatayim (Yad Vashem). The 1996 Yom Hashoah symposium was held on April 15 in cooperation with the Sal Van-Gelder Center and was devoted to the "Second Generation Syndrome in Poetry and Prose".

Finally, the Van Gelder Center continues in assisting students researching the Holocaust in the various departments at Bar-Ilan University.

Spotlight:

The Reactions of the American Jewish Reform Movement to the Holocaust Between 1933 and 1958

A post-doctoral research project carried out at the Finkler Institute by Dr. Ofer Shiff, under the supervision of Prof. Dan Michman; the Post-Doctorate was sponsored by the Council for Higher Learning.

Dr. Shiff's research project deals with the reactions of the Reform movement to the Holocaust from a historical psychological perspective, namely as a response to a perceived threat to the Reform American-Jewish faith. In his introduction, Dr. Shiff describes the 'Reform ideology' as a constant attempt to harmonize the potentially conflicting particular Jewish and universal American components within the American Jewish identity. During the 1930's and 1940's, this Reform desire for a harmonious identity was further intensified due to the turning of second-generation "Russian" immigrants, with middle-class aspirations, into a majority within its ranks. At the same time, this desire faced some serious challenges from both the general American surroundings (the Depression and the rise of local antisemitism) and the Jewish surroundings (the rise of Zionism and the worsening situation of European Jews).

In this context of a Reform identity which was struggling to balance between particularism and universalism, the Nazi rise to power and their war against the Jews were an additional and increasingly important challenge. Consequently, much of the Reform response to the Holocaust could be described as an attempt to prevent the struggle against Nazism from becoming a particular "Jewish" concern and instead to portray it as a shared universal and American struggle.

The beginning of this pattern could already be seen in the resolution of the 1934 Central Conference of American Rabbis (CCAR). The Conference warned against the identification of the struggle against Nazism with particular Jewish concerns. It stated that Hitlerism was an enemy of humanity as a whole and that many groups, apart from Jews, were victimized by the Nazis. In conclusion it called upon all Americans to unite in a struggle which it described as a campaign to defend the American principles of freedom, equality and fair play.

Another milestone in the development of this pattern was the entrance of the United States into the Second World War. Contemporary Reform rabbis embraced the identification between the enemy of the Jews and the enemy of all Americans. They felt that because of it they could avoid being trapped in a too timid or too militant refutation of their depiction by the Nazis as outsiders. Instead, they could now hope to conduct an affirmative campaign which would reinforce their self-perception as full-fledged Americans who fought together with their non-Jewish counterparts to defend a common American way of life. Thus, in a typical statement, Rabbi Solomon Andhil Fineberg of the American Jewish Committee's Community Service Department declared that "the present crisis in American history offers a new opportunity to solidify bonds of unity between Christians and Jews of America", and that all Americans are "facing a combination of enemy powers which have terrorized, exploited and butchered peoples who were victimized by their armies or their trickery." He warned that if Jews would emphasize the Jewish-Christian conflict "they will reinforce the belief of those who believe that by supporting anti-Semitism they protect democracy because they don't see that the real conflict is not Jewish-Christian but rather between reactionary and democratic forces."

Toward the end of the war this pattern was further crystalized into a clear denial of any particular relevancy of Nazism to American Jews. Thus, on November 1945, the CCAR sponsored a two day conference on Judaism and Race Relations. Its six point resolution stated that "no race has the right to

dominate another" and denied that "God has selected some races for special favors and others for debasing servitude." This statement undoubtedly was a response of the 100 Reform Rabbis and lay participants to the anti-Jewish ideology of the recently defeated Nazi regime, made no direct reference to the fate and particular concerns of the Jewish people. Instead, it urged "the education and full emancipation of all peoples without exceptions," and it expressed special concern "upon the exploitation of many millions in Asia and Africa".

This pattern was also the basic rationale for the struggle of Reform Jews against Nazi Germany. Various "actions" such as speeches, resolutions, propaganda, demonstrations, lobbying and rescue efforts, followed a similar pattern of playing down every source of conflict between American and Jewish views of the War. Rabbi Stephen Wise, in his lobbying efforts, was perhaps the best example of this pattern. He himself explained that the Jewish struggle could not be conducted under the auspices of "a partisan shield", one which emphasized the lines of division between Jews and other Americans.

It is important to note that this research makes no attempt to question whether the actions taken by Reform Jews were sufficient. Instead, it points out the problematic nature, from a Reform viewpoint, of a more militant Jewish campaign on behalf of European Jewry and it tries to illuminate the various efforts to turn this struggle into the one issue which exemplified the common concerns and shared interests of all Americans. Having a deeper and more direct concern with the fate of the Nazis' victims than most non-Jewish Americans, Reform Jews had to express it in a manner which would not emphasize the lines of divisions between the Jewish victims on the one hand, and the passive non-Jewish American spectators, on the other hand.

An interesting expression of this pattern was the attempt to emphasize the essential difference between European and American societies. Rather than identifying themselves with the Holocaust as an ultimate example of Jewish victimization, Reform Jews preferred to concentrate on the different circumstances between America and Europe. Thus, in June 1944, Rabbi Solomon B. Freehof, the CCAR's president, states in his annual message that "we members of the Central Conference of American Rabbis consider our country to be fundamentally sound...Race and religious hatreds are not native to this land... in this healthy-minded land every imported hatred loses half its virulence. The soil is not suited for it".

At the same time even the more zealous supporters of universalistic tendencies within the Reform movement could not deny the particular importance of the Holocaust. Moreover, from the perspective of a religious movement which sought a harmonious Jewish-American identity, a complete denial of the Holocaust's relevancy to particular Jewish concerns, could prove problematic. It could mean an unacceptable delegitimization of all Jewish concerns regarding the fate and future of the Jewish people. It was therefore essential for the Reform movement to develop "positive" expressions of solidarity with the fate of European Jewry.

Examples of this attempt to reverse the threatening impact of the Holocaust could be found in sermons, special prayers, various ceremonies and even literary material which was written by Reform leaders. Selected examples from these different categories were translated into Hebrew and were printed in a supplementary to the main issue.

Among the more interesting examples were the Reform Hanukkah ceremonies. The Hanukkah Maccabean heroes were described as freedom fighters against tyranny. Their message was one of hope and courage and Reform educators described it as an alternative message to the one carried by the helpless and hopeless European Jewish victim. The following text of a 1946 ceremony is a good demonstration of this spirit. "Though the midnight of sorrow is past, the hours are long until the dawn. Our eyes are weary of the dark and we long for light and warmth, courage and hope. To withhold our feet from the bog of disillusion, to press onward and retain integrity - this is our Maccabean task."

Often American Jewish soldiers, the "modern Maccabeans", with uniforms and medals played an important part in the Hanukkah ceremonies as in many other opportunities. These soldiers became a powerful means of channeling the particular Jewish fears and feeling of solidarity into legitimate American expressions. One important "modern Maccabean hero" was a military Reform rabbi, Alexander Goode, who together with three Christian ministers handed his life-belt to the soldiers on their torpedoed sinking ship. His heroism was cited as a desired model struggle against the Nazis, one which simultaneously reinforced both Jewish and American solidarity.

Another example of this struggle to find alternative answers to the threatening lessons of the Holocaust was a literary figure, an American soldier named Jonathan who after visiting the liberated concentration camps lost all hope as to the future of the Jewish people: "Have we not lived long enough? Of what need are we now to the world? Were it not better that we were gone

and lost forever?" According to this imaginary story, Jonathan was stationed in Rome and as he sat under the arch of Titus he heard the following answer to his questions from one of the Hebrew captives who were chiselled upon the stone:

This is the essence: they who hate resent our virtues... Our treatment at the hands of the Titus of history would be no better regardless of how much we lost our Jewish consciousness... In every land, in every age men have suffered for their attempt to rise above the mediocre. Socrates drank the fatal hemlock... Wendell Wilkie and Franklin Roosevelt — they knew what hatred meant... You are needed, Jonathan, needed by the world, your country and your people — needed as perhaps you were never needed before..."

The last quotation was given in length as it demonstrates the perceived pessimistic threat posed by the Holocaust to the American Jewish identity of Reform Jews and consequently their urgent need for "positive" answers, both Jewish and American. In a 1946 article on the importance of prayers, Rabbi David Polish explained that the constant mentioning of the "implacable fate [of European Jewry] would lead to the collapse or the distortion of the personality". But "a submission, not preceded by healthy protest, makes for an anemic and sickly spirit". He therefore suggested that contemporary prayers would be full of complaint and pain, "It is perfectly in order to wonder how God permitted his obscenity of their martyrdom to come to pass", and at the same time they should cite deeds of great spirits whose examples can serve as means of "defeating anxieties".

The two goals of this research follow Rabbi Polish's suggestions: First, a description of this dilemma of American Reform Jews and its different expressions. Secondly, an examination of the various Reform Jewish attempts to solve this dilemma by developing alternative means of identification — ones which could reverse, rather than only neutralize, the threatening impact of the fate of European Jewry with its implied pessimistic images.

Holocaust Studies in Israel 1994-1995

Various Holocaust related topics are presently being taught in six Israeli universities: The Hebrew University of Jerusalem, Haifa University, Tel-Aviv University, Bar-Ilan University, Ben-Gurion University of the Negev and the Open University of Israel. Courses on the Holocaust are also being taught at various colleges and teachers training seminars throughout the country. The previous issue of the Bulletin contained information regarding Holocaust studies in Israel between 1993-1994. In this issue we present the continuation of this survey, covering the academic year 1994-5. Our survey includes a listing of course titles, names of lecturers teaching these courses, type and length of course, framework in which it is taught.

Key to tables

S	Seminar	PS	Proseminar
L	Lecture		
T	Tutorial		
W	Workshop		
CJ	Institute of Contemporary Jewry		
JH	Jewish History	JP	Jewish Philosophy
GH	General History	F	Folklore
HS	Holocaust Studies	EYS	Eretz Yisrael Studies
ED	Education	OS	Overseas Students
HL	Hebrew Literature	Y	Yiddish
PS	Political Science	JS	Jewish Studies
IHS	Institute of Holocaust Studies		
SW	Social Work	TT	Teachers Training
LY	Limudei Yesod (Introductory courses in Judaism)		
TT	Teachers Training		
BA	Bachelors Degree	BEd	Bachelors of Education
MA	Masters Degree		
u	unknown		
y	yearly		
s	semester		
t	trimester		

For example: a course listed as: S/2hr.y CJ/MA
is a Seminar given for two hours a week as a yearly course at the Institute of Contemporary Jewry in the Master's Degree program.

The Hebrew University of Jerusalem

lecturer	topic	type/length	dept. no.
Prof. E. Schweid	Religious Moral Teachings in the Shadow of the Hol.	S/2hr.y	JP/BA
Dr. Y. Schwarz	Holocaust Literature:	S/2hr.y	HL/BA
Dr. Y. Schwarz	Aharon Appelfeld	S/2hr.y	HL/BA
Dr. O. Goldberg	Memorbuchs as source of Eastern European Jewish Hist.	L/1hr.s	HL/BA
Prof. O.D. Kulka	Ideology and Daily Life in the Third Reich	S/2hr.y	MA/JH
Prof. R. Wistrich	Hitler and Nazi Ideology	S/4hr.s	BA/JH
Prof. Y. Sheintuch	Yiddish Literature and Jewish Culture During the Hol.	S/2hr.y	MA/Y
Dr. S. Almog	Antisemitism and Jewish Inferiority Complex	S/2hr.y	MA/CJ
Prof. H. Avni	Rescue during the Hol.	S/2hr.y	MA/CJ
Prof. M. Abitbul	French and North African Jewry under Vichy	S/2hr.s	MA/CJ
Prof. M. Altschuler	The Hol. in the USSR	S/2hr.y	MA/CJ
Prof. Y. Bauer	Rescue during the Hol.	S/2hr.s	MA/CJ
Prof. Y. Bauer	The Hol. of Hungarian Jewry	S/1hr.s	MA/CJ
Dr. D. Ofer	Israeli Society vis a vis the Hol.	S/2hr.y	MA/CJ
Dr. D. Bankier	Nazi Anti-Jewish policy	S/2hr.y	MA/CJ
Dr. D. Bankier	Jewish responses to Nazism	S/1hr.s	MA/CJ
Dr. D. Blatman	Jewish-Polish relations during the Hol.	S/2hr.y	MA/CJ
Dr. D. Blatman	Jewish Leadership in Eastern Europe during the Hol.	S/2hr.y	MA/CJ
Prof. Y. Bauer	Holocaust Seminar and others	S/1hr.y	MA/CJ
Dr. S. Ezrahi	Hurban and Hol. in post modernist literature	S/2hr.s	MA/CJ
Dr. D. Ofer	Selected Issues in the history of the Holocaust	S/2hr.y	BA/ED

Bar-Ilan University

Prof. D. Michman	From Hatred to Annihilation	L/2hr.y	JH/BA
Prof. D. Michman	The Holocaust as past of Modern Jewish History	S/2hr.y	JH/BA
Dr. C. Eshkoli	From Antisemitism to Holocaust	L/2hr.y	LY/BA
Prof. Z. Bacharach	Nazi Ideology and Praxis	L/2hr.y	GH/BA
Prof. C. Yaoz	Teaching Holocaust Literature	L/2hr.s	TT/BA

Haifa University

Mr. M. Schner	The Hol. in Jewish Thought	L/4hr.s	JP/BA
Prof. C. Schatzker	Holocaust Historiography	S/2hr.y	JH/MA
Prof. C. Schatzker	Youth During the Hol.	S/4hr.s	JH/BA
Dr. J. Baumel	Selected Holocaust Issues	L/4hr.s	JH/BA
Dr. Y. Weitz	The Yishuv during the Hol.	S/4hr.s	EYS/BA
Dr. A. Cohen	Europe between the wars	T/4hr.s	GH/BA
Dr. A. Cohen	The Third Republic in France	S/4hr.s	GH/BA
Prof. C. Vardi	The Novel from 18 to 20th centuries	S/4hr.s	HL/MA

Ben-Gurion University

Prof. A. Appelfeld	Holocaust Literature	S/2hr.s	HL/BA
Dr. H. Yablonka	Israelis, Holocaust, Survivors	PS/2hr.y	JH/BA
Dr. H. Yablonka	Central European Jewry 1918-45	PS/4hr.s	JH/BA
Prof. I. Oppenheim	Nazi Ideology and Anti Semitism	S/2hr.y	JH/BA
Prof. S. Redlich	Govt. and Society in Nazi Ger.	PS/4hr.s	JH/BA
Dr. R. Poznansky	France During WWII	L/2hr.y	GH/BA

The Open University of Israel

Prof. D. Michman	Days of Holocaust and Reckoning	L+T/y	BA
Dr. Y. Weitz/	(self study from booklets, 1800 pages, symposia, movies).		
Dr. J. Baumel/			
Mr. G. Greif			

Levinsky College

Dr. C. Eshkoli	From Antisemitism to Holocaust	L/2hr.s	JH/BA
Dr. C. Eshkoli	Rescue During the Holocaust	S/2hr.s	JH/BA
Dr. C. Eshkoli	Jewish Resistance	S/2hr.s	JH/BA
Dr. S. Goldstein	From Nazism to Holocaust	S/2hr.y	JH/BA
Dr. O. Schiff	Historical Issues in teaching the Holocaust	S/2hr.y	JH/BA
Ms. T. Perlmutter	Teaching the Holocaust	L/2hr.y	JH/TT

Oranim Seminar

Dr. J. Baumel	Dilemmas of the Holocaust	S/2hr.y	JH/BA
Dr. N. Barzel	Teaching the Holocaust	L/2hr.s	ED/BA

Jerusalem College for Women

Mrs. E. Farbstein	Rescue during the Holocaust	L/2hr.y	JS/BA
Mrs. E. Farbstein	Warsaw, Vilna, Kovno Ghettos	L/2hr.y	JS/BA

Orot Teachers College

Prof. D. Michman	Antisemitism and Holocaust	L/2hr.y	BEd
------------------	----------------------------	---------	-----

Tel Aviv University

Dr. Dina Porat	Nazism and Holocaust as seen by the Yishuv 1933-1948	S/4hr.s	JH/BA
Dr. Dina Porat	Political and Military moves during WWII	L/4hr.s	JH/BA
	Tutorial for the above	T/2hr.s	JH/BA
Dr. G. Neeman Arad	Historiographical Discussions History, Memory Politics	L/4hr.s	GH/MA
Prof. S. Friedlander	Internal Dynamics of the Nazi Regime	L/4hr.s	GH/MA
Seminar Hakibutzim			
	History of the Holocaust	L/4hr.s	BEEd.
	History of the Holocaust	L/2hr.y	BEEd.

Book Surveys

Personal Accounts and Biographies

Ernest G. Heppner, **Shanghai Refuge: A Memoir of the World War II Jewish Ghetto**, Lincoln and London: University of Nebraska Press, 1993, xvi + 191p.

Heppner, member of a middle-class German-Jewish family during the 1930's, suffered from the constant antisemitic undercurrents in his surroundings. After the Krystallnacht pogrom, Heppner and his mother used the family's resources to escape to Shanghai. The book describes Heppner's life in Shanghai during the war, showing how his self reliance, energy and luck in finding niches for his skills enabled him to survive. It thus provides us with a personal account, adding to the general picture presented two decades ago by David Kranzler in his **Japanese, Nazis and Jews. The Jewish Refugee Community of Shanghai 1938-1945**, Yeshiva University Press, New York 1976.

J.B.

Shraga Feivel Bielawski, **The Last Jew from Wegrow: The Memoirs of a Survivor of the Step-by-Step Genocide in Poland**, New York, Westport, Ct., London: Praeger, 1991, x + 165p.

Bielawski's book is a unique human testimony of a member of the Wegrow Jewish community in Poland and his experiences during the Holocaust. His descriptions of life in the ghetto, his discussion of the issue of survival and its cost make for a thought provoking memoir.

J.B.

Rebecca Camhi Fromer, **The Holocaust Odyssey of Daniel Bennahmias, Sonderkommando**, Tuscaloosa and London: University of Alabama Press, 1993 xxviii + 184p.

Fromer's book gives us a rare perspective about the "inner life" of the Nazi death factory seen through the eyes of a Greek Jew of Italian citizenship,

Daniel Bennahmias. Upon Arrival at Auschwitz Daniel's parents were exterminated but because of his strength, the young man was recruited by the Germans to become a member of a *Sonderkommando*. As one of the few *Sonderkommando* survivors, his testimony supplies missing elements in the story of the *Sonderkommando* revolt in Birkenau, the dismantling of the crematoria, the death march and its aftermath.

J.B.

Mary Lowenthal Felstiner, **To Paint Her Life: Charlotte Salomon in the Nazi Era**, New York: Harper Collins, 1994, xiv + 290 pp.

Charlotte Salomon was a courageous Jewish artist who left behind a monumental archive of paintings. Born in Germany in 1917 and exiled to France in 1939, Salomon spent the next two intense years creating a lifetime's work — more than seven hundred watercolors overlaid by written texts and tunes that captured the dramatic events of her own life. **To Paint Her Life** resounds with the artist's own words and images. We see her losing her mother to suicide. Being admitted to the prestigious Berlin Art Academy and then expelled. Witnessing the rising tide of Nazism. Falling in love and suffering loss. Leaving her home for exile on the Riviera. Choosing whether to take her own life — or to put it into art. Painting secrets her family kept from her and secrets she kept from them. Making choices to love someone, to leave a home, to face memories, to recount it all.

Salomon perished in the Holocaust but her work survives intact in Amsterdam. Until Mary Felstiner's study, no one had unfolded the real life behind the painted one. After ten years of searching for and interviewing Salomon's relatives and classmates, her mentor's students, her acquaintances in exile, and survivors of the concentration camps, Felstiner merges their memories with archival research, shaping an immensely moving account of a woman haunted by personal trauma and trapped in grim historical conditions.

J.B.

Alan Levy, **The Wiesenthal File**, Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company, 1993, 463p.

This book by author and journalist Alan Levy is the first attempt at a full examination of Simon Wiesenthal's life and work. A concentration camp survivor who lost eighty-nine family members and relatives during the

Holocaust, Wiesenthal committed himself to the cause of justice for the Jewish people and to the pursuit of Nazi war criminals. The cases he has pursued are many — he has brought eleven hundred Nazis to trial — and his name has frequently hit world headlines in connection with such figures as Adolf Eichmann, Franz Stangl, Josef Mengele, and Kurt Waldheim. In this book, Levy — an acquaintance of Simon Wiesenthal for many years — describes the Nazi hunter's life and work, often detailing the story of Wiesenthal's pursuit of war criminals in Wiesenthal's own words.

J.B.

Simha Rotem (Kazik). **Memoirs of a Warsaw Ghetto Fighter: the past within me**, New Haven and London: Yale UP, 1994, xiii+180p.

When the Nazis decided to liquidate the Warsaw Ghetto in 1943, five hundred young Jewish fighters within the Ghetto rose up to defy them. With no weapons, no influence, and no experience in warfare, they managed to resist the Germans for almost a month. In the end, when the battle was lost, the surviving Jews were led out of the ruins through the sewers by a nineteen year old fighter known as Kazik. As head courier of the left-wing Jewish Fighting Organization (ZOB), which had planned and executed the uprising, Kazik spent the rest of the war helping to care for the several thousand Jews who still remained in Warsaw.

In Kazik's wartime memoirs translated from the original version in Hebrew he reports on the efforts to prepare for the defense of the Warsaw Ghetto, the calamitous battle with the Germans, and the rescue of the few Jews who were still alive after the ghetto was destroyed. He describes how he assumed a false Aryan identity in order to pass through the city as he collected money and found hiding places for the survivors. Constantly on guard, fearful of informers, his life always in danger, he nevertheless plotted resourcefully to aid his fellow Jews. He tells how he joined the Poles during their ill fated uprising against the Nazis in Warsaw in 1944 and had further brushed with death assisting the Polish underground, and returned to Warsaw to watch its liberation by the Russian army.

J.B.

Nazi Anti-Jewish and Extermination Policy

David A. Hackett, (tr.), **The Buchenwald Report**, Boulder, San Francisco, Oxford: Westview Press, 1995, xviii+397p.

In the closing weeks of World War II, advancing Allied armies uncovered the horror of the Nazi concentration camps. The first camp to be liberated in western Germany was Buchenwald, on April 11, 1945. Within days, a special team of German-speaking intelligence officers from the U.S. Army was dispatched to Buchenwald to interview the prisoners there. In the short time available to them before the inmates' final release from the camp, this team was to prepare a report to be used against the Nazis in future war crimes trials. Nowhere else was such a systematic effort made to talk with prisoners and record their firsthand knowledge of the daily life, structure and functioning of a concentration camp. The result was an important and unique document, *The Buchenwald Report*.

Shockingly, not long after the war ended *The Buchenwald Report* was almost lost forever. Only selected portions were entered as evidence at the Nuremberg trials. Professor Eugen Kogon, a prisoner at Buchenwald who assisted the army specialists in conducting their interviews and writing the report, made use of the material gathered as a background source for his classic book, *Der SS Staat* (in English: *The Theory and Practice of Hell*), but subsequently his copy was accidentally destroyed. Thus the complete report was never published, and both the original documents and a precious handful of copies gradually disappeared. Recently — more than four decades later — a single, faded carbon copy was discovered, apparently the only one still in existence. It was translated from German and presented here in book form, as its authors intended, for the first time.

The book is divided into two parts. The first, the Main Report, formally presents the interview team's findings. It describes in detail the camp's history, how it was organized and functioned, who the prisoners were, how they lived, and how they were treated by their Nazi captors. This part of the report is based on the camp's own incriminating files and records as well as on information obtained from the prisoners.

The second part, the Individual Reports, is the heart of the book. Here are the eyewitness accounts of the camp inmates, statements taken while they were still behind the same barbed wire that had held them for so many years. The prisoners related events so recent, so painful, that they can only speak

with strong emotions but often with great eloquence. The interview team had the foresight to take these accounts and organize them according to specific topics, for example: forced labor, daily camp life, punishments, resistance, or SS guards. As a result, the book goes beyond simply a collection of individual stories, providing instead a well-rounded portrayal of every aspect of Buchenwald concentration camp from the prisoners' point of view.

J.B.

Yehuda Bauer, **Jews for Sale? Nazi-Jewish Negotiations, 1933–1945**, New Haven and London: Yale UP, 1994 xiii + 306p.

Throughout the Nazi era, various attempts were made to negotiate with the Nazis for the release of Jews in exchange for money, goods or political benefits. In his latest book Yehuda Bauer examines a number of these attempts, describing the cast of characters, the motives of the participants, the frustrations and few successes, and the moral issues raised by the negotiations. Drawing on a wealth of sources Bauer deals with the fact that before the war Hitler himself was willing to permit the total emigration of Jews from Germany in order to be rid of them. In the end, however, there were not enough funds for the Jews to buy their way out, there was no welcome for them abroad, and there was too little time before war began. Bauer then concentrates on the negotiations that took place between 1942 and 1945 as Himmler tried to keep open options for a separate peace with the Western powers. One of the main questions which arises deals with whether the efforts to exchange lives for money constitute collaboration with the enemy or heroism. By examining this issue the book sheds light upon one of the dramas which carried over from the Holocaust to post-Holocaust eras, one for which Jews lost their lives at the hands of Jews long after the War was over.

J.B.

Henry Friedlander, **The Origins of Nazi Genocide: from Euthanasia to the Final Solution**, University of North Carolina Press: Chapel Hill and London, 1995, xxiii+421p.

In his pathbreaking study of the Nazi Euthanasia program Henry Friedlander explores how the Nazi program of secretly exterminating the handicapped and disabled evolved into the systematic murder of Jews and Gypsies.

Tracing the rise of racist and eugenic ideologies in Germany, he describes how the so-called euthanasia of the handicapped — a euphemism for intentional murder — provided a practical model for mass murder, thereby initiating the Holocaust. Friedlander shows how the Nazi regime sought the extermination of Jews, Gypsies and the handicapped based on a belief in the biological inferiority of those groups.

Friedlander shows how the legal restrictions and exclusionary policies of the 1930's, including mass sterilization, all based on a Darwinist racist outlook, yielded to mass murder during the war. The murder of the handicapped, mis-named euthanasia, was not applied against terminally ill persons but only against those considered "life unworthy of life" (because they would harm the health of the Aryan race): retarded, blind, deaf, epileptic, mentally ill, and physically deformed persons. The book describes in chilling detail how government and party bureaucrats in Hitler's chancellery directed this "euthanasia" program, working through a front organization known as T4 after its Berlin headquarters at Tiergarten Strasse number 4. They devised a method to select the victims, created killing centers using gas — a unique German invention — and developed a technique that processed human beings on an assembly line through these centers.

Although public opinion eventually forced the killers to stop gassing the German handicapped, Friedlander shows that the gassing program had already expanded to include concentration camp prisoners, while the killing of the handicapped continued unabated with other means. When the killings were extended in 1941 to include Jews and Gypsies, Hitler commissioned the SS and police to implement this "final solution". After experimenting with mass shootings, which proved too public and too unefficient, they borrowed the tested T4 killing technique of gassing. They created killing centers and staffed them with experienced T4 killers.

In addition, "The Origins of Nazi Genocide" also analyzes the involvement of the German bureaucracy and judiciary, the participation of physicians and scientists, the motives of the killers, and the nature of popular opposition to Nazi policy. Friedlander also sheds light on the special plight of handicapped Jews, who were the first group to be singled out for murder.

Most of the research concerning the "Final Solution" focused on the issues of Antisemitism, general racist theories, the state bureaucracy and international politics. All these however are not enough to explain the human academic machinery used in the extermination camps. Friedlander has provided us in his study with much knowledge of one basic, missing ingre-

dient of the mass murder program: the issue of ideological killing based on eugenics.

J.B. and D.M.

Occupied Countries

Martin Conway, **Collaboration in Belgium: Leon Degrelle and the Rexist Movement**, New Haven and London: Yale University Press, 1993, IX+364p.

This book is the first serious study of collaboration in Belgium. In it, Conway demonstrates in a masterly way how the right-wing Catholic Rexist movement, led by its charismatic leader, Leon Degrelle, became one of the more important collaborationist movements in Nazi occupied Europe. The study tells the story of the movement's beginning within certain Catholic circles, its political success before the war, and its collaboration during the war. It shows also, how Antisemitism naturally became a part of its worldview; nevertheless it did not become dominant. Conway shows how Degrelle, building on a wave of popular antipathy toward the democratic government that had led Belgium to a humiliating defeat, posed as the saviour who would construct a New Order in Belgium, within a German-Dominated Europe. Degrelle not only declared his open support for the Nazi cause, but he founded a volunteer army in 1941 that later integrated into the SS and fought alongside the German armies in the combats of the Eastern Front. Bolstered by this military prowess and a close alliance with the SS, Degrelle emerged as a hero of the Nazi propaganda machine. As far as the Jewish aspect is concerned, it is important to emphasize, however, that despite this collaboration and his Antisemitism Degrelle never became involved in the persecution of the Jews.

As the Resistance developed, the Rexists found themselves a detested minority within Belgium. Liberation forced them to flee to Germany in 1944, and with the final collapse of the Reich, most were captured and returned to Belgium to face trial, imprisonment, and in some cases execution. Degrelle himself escaped by plane to Spain, where he continued to live in exile, the last surviving collaborationist political leader of the Nazi era. He died a year after this book was published. The book gives a most valuable insight into the emergence and problematics of collaboration.

J.B. and D.M.

Lucjan Dobroszycki, **Reptile Journalism: The Official Polish-language Press Under the Nazis, 1939–1945**, New Haven and London: Yale UP, 1994, xi+199p.

During the occupation of Poland by Germany, the Nazis seized all publishing houses owned by Poles and Jews and began to publish newspapers and journals for the conquered population. While there have been several studies of the clandestine press in Poland, until now there have been no studies of the Nazi run Polish press during this period. This book, based on primary sources and more than 100 newspapers and journals, fills the gap by analyzing the organizational framework of the Nazi propaganda apparatus and thereby illuminating an important aspect of totalitarian control.

Lucjan Dobroszycki describes the historical term “reptile press” and its meaning and examines the activity of the Polish language press in three periods: the military occupation, from September to November 1939, the heyday of the Nazi civilian occupation in the Generalgouvernement, from December 1939 to spring 1943, and mid 1943 to 1945, when the Nazi war effort began to falter. Analyzing the press and comparing it with both underground Polish publications and the press in other occupied countries, Dobroszycki reaches some interesting conclusions. For example, no matter how unreliable the Nazi press was, it contained more factual information than either *Izvestia* or *Pravda* during the Stalinist period. In addition, he presents convincing arguments to contradict many historians who have maintained that no one actually read or was influenced by the Nazi controlled press, showing that in fact it was an effective medium for propaganda. Finally, Dobroszycki deals with the Jewish issue in this press, showing how it was dealt with by the Nazi propaganda apparatus during the period in question.

J.B.

Mark Mazower, **Inside Hitler's Greece: The Experience of Occupation 1941–1944**, New Haven and London: Yale University Press, 1993, xxv+437p.

In April 1941 the German army invaded Greece, leading to four years of occupation and to a civil war that tore the country apart. **Inside Hitler's Greece** explores the impact of the occupation upon the lives and values of ordinary Greeks. Drawing on first-hand accounts and previously untapped archival sources, Mazower offers a human picture of the experiences of resistance fighters and black marketeers, teenage German conscripts and

Gestapo officers. He shows how war threw traditional family roles into question as women became breadwinners and children took up arms.

The book also describes the economic exploitation of Greece and the resulting famine — the disintegration of an entire society and the origins of mass resistance. It offers an unsentimental account of the realities of guerrilla life in the mountains, covering the psychological as well as the material effects of total war. But the war is also seen through German eyes: soldiers, diplomats and SS officials speak in their own words, allowing us to understand the racial beliefs and values of natural superiority that underlay Nazi policies of violence, terror and extermination. From staff officers like the young Kurt Waldheim to ordinary Bavarian conscripts, the German Occupation apparatus is brought to life in unprecedented detail. A world of ruined villages and stirring revolutionary utopias, abandoned Jewish homes and starving islanders — the world of Hitler's New Order — is comprehensively analysed and set in its historical context.

J.B.

Art and the Holocaust

Lawrence L. Langer (ed.), **Art from the Ashes: A Holocaust Anthology**, New York and Oxford: Oxford University Press, 1995, 694p.

Ever since Theodor Adorno declared that it would be barbaric to write poetry after Auschwitz — an opinion he later modified — critics and readers have wrestled with the question of whether it is possible or appropriate to translate the catastrophe of European Jewry into verbal or visual forms. In **Art from the Ashes**, Lawrence L. Langer — known to many from his 1975 **The Holocaust and the Literary Imagination** — shows how, over the last fifty years, artists and writers have tried to come to grips with this monumental problem.

Art from the Ashes presents a far reaching collection of art, drama, poetry and prose about the Holocaust in a single volume. Through the works of men and women, Jews and non-Jews, figures famous and unknown, those who were there and those separated from the ordeal by time and space, this anthology offers a vision of the human reality of the Holocaust. Essays by Primo Levi and Elie Wiesel accompany lesser known efforts by Jankiel Wiernik and Frantisek Kraus. Stories by Tadeusz Borowski and Ida Fink join fiction by Isaiah Spiegel and Adolf Rudnicki. Extensive selections appear from the work of six poets — Paul Celan, Nelly Sachs, Abraham Sutzkever, Dan Pagis, Jacob Glatstein and Miklos Radnoti.

Each selection (except for self-contained excerpts from ghetto journals and diaries) appears here in its complete form. Langer also includes in their entirety a novel by Aharon Appelfeld, a novella by Pierre Gascar, and Joshua Sobol's controversial drama "Ghetto". In addition, the volume features a visual essay in the form of reproductions of twenty works of art created in the Terezin (Theresienstadt) concentration camp — which, as Langer notes, "further enrich and complicate our confrontation with the physical, moral, psychological and emotional disruptions with which the Holocaust challenges us".

J.B.

The Second World War

Weinberg, Gerhard L., *A World At Arms: A Global History of World War II*, Cambridge: Cambridge University Press 1994, xix + 1178p.

This is the first general history of World War II to be based both on the existing literature and on extensive work in British, American and German archives. It covers all the theaters of war, the weaponry used, and developments on the home front. It is also the first history of the war to take on a truly global perspective: existing accounts tend to present the war in separate theaters in some mechanically alternating way. Here the author insists that a global conflict must be looked at in global perspective which draws together diplomatic and military operations, home front pressures and world events, economic developments and ideological preconceptions, armaments programs and manpower allocations. The book is also unusual in rejecting the assumption that Allied victory was certain and that German and Japanese efforts in the last years were therefore futile. Throughout, arguments are presented on the basis on much new archival material.

The role of diplomacy and strategy, of intelligence and espionage, and the impact of war upon society are all dealt with. New light is shed upon the actions of great and small powers and on individual topics ranging from the beginning of the war to the dropping of the atomic bombs on Japan; the titanic battles on the Eastern Front are fitted into the war as a whole; Of particular importance is the fact that the killing of six million Jews is put into the context of the Second World War in which millions of others lost their lives, and not only as part of a separate Holocaust; thus it provides us with a different viewpoint than those books which deal solely with the Jewish

tragedy of the war. Finally, the fighting at sea and in the air is included in a coherent view of the great conflict.

J.B.

Antisemitism

Frederic Cople Jaher, *A Scapegoat in the New Wilderness: The Origins and Rise of Anti-Semitism in America*, Cambridge, Mass and London: Harvard University Press, 1994, 339p.

Frederic Cople Jaher considers the question of the rise of American anti-Semitism in his book dealing with the phenomenon from its origins in the ancient world to its first widespread outbreak during the Civil War. Comprehensive in approach, the book combines psychological, sociological, economic, cultural, anthropological and historical interpretation to reveal the nature of anti-Semitism in the United States.

Jaher sets up a comparative framework, in which American anti-Semitism is seen in relation to other forms of ethnic and religious bigotry. He compares America's treatment of Jews to their treatment in other eras and countries, and notes variations by region, social group, and historical period. Jaher shows us that although anti-Semitism has been less pronounced in America than in Europe, it has had a significant place in its culture from the beginning, a circumstance he traces to intertwining religious and secular forces reaching back to early Christianity, with its doctrinal animosity toward Jews. He documents the growth of this animosity in its American incarnation through the 1830's to its virulent and epidemic climax during the Civil War. Though Christianity's dispute with Judaism accounts for the persistence of anti-Semitism, Jaher reveals the deeper roots of this pathology of prejudice in the human psyche — in primal concerns about defeat, enfeeblement, and death, or in visceral responses of intergroup and interpersonal envy and rivalry. An in-depth study of all phases of anti-Jewish feeling as it is manifested in politics, economic behavior, cultural myth and legend, religious and social interaction, and the performing arts, this study offers insight into the New World's oldest ethnic and religious hatred.

This book adds much to our understanding of Antisemitism as a phenomenon in the United States, however his overall picture which connects modern Antisemitism to hatred of Jews in ancient times leave much room for discussion, as it does not truly devote enough place to the American version of the phenomenon.

J.B.

Representation of the Holocaust

Saul Friedlander, **Memory, History and the Extermination of the Jews of Europe**, Indiana University Press: Bloomington and Indianapolis, 1993, xiv+142p.

In this collection of essays Saul Friedlander discusses the relationship between memory and history, the stages in the evolution of attitudes toward the Nazi era and the Holocaust in both German and Jewish memory. Also discussed is the gap between individual memory and the collective reelaboration of the past. The book includes chapters on Nazism, the German struggles with memory, the new German debates about the "final solution", Israeli memory of the Holocaust and the Holocaust in present historical consciousness. Other topics covered include the genesis and various interpretations of the "final solution", the extermination of the Jews in Europe and the historicization of National Socialism.

The articles included in this volume were published throughout the 1980's. They reflect the academic interest in the issue of collective memory and how memory also shapes historical understanding, an issue which became popular in this period and to whose popularity Friedlander himself contributed a lot in his well known study **Kitch and Death** and in his starting the publication of the periodical **History and Memory**. Research of the Holocaust in the 1980's was partly tainted by the German *Historikerstreit* in which Friedlander was personally involved. This volume also reflects this topic. Thus, this volume is of importance not only for Holocaust research itself, but also for understanding German and Israeli societies.

J.B. and D.M.

Geoffrey H. Hartman (ed.), **Holocaust Remembrance: The Shapes of Memory**, Oxford, U.K. and Cambridge, Mass: Blackwell, 1994, xi + 306p.

This collection of essays by an international group of scholars, charts the different ways in which the Holocaust has been recorded. Hartman's excellent essay opens the volume which continues with articles about Holocaust testimony, film, art, poetry and memorials. Many of the essays are accompanied by pictures which provide an added dimension to the topic of Holocaust remembrance.

J.B.

Alain Finkelkraut, **The Imaginary Jew**, Lincoln and London: University of Nebraska Press, 1994.

The Holocaust has changed what it means to be a Jew, for Jew and non-Jew alike. Much of the discussion about the new meaning has been done by French writers of the left, but their work is a storm of contradictions. In **The Imaginary Jew**, originally published in French in 1980, Alain Finkelkraut describes with passion his own passage through that storm. Finkelkraut decodes the shifts in Antisemitism occurring at the end of the Cold War, chronicles the impact of Israel's policies on Jews in Europe, opposes arguments both for and against cultural assimilation, reopens questions about Marx and Judaism, and marks the extent of the loss of European Jewish culture through catastrophe, ignorance and cliché. He notes that the generation that grew up encouraged to identify with Israel continued the erasure of European Judaism, forgetting the pangs and glories of Yiddish Culture and the astounding accomplishments of the Diaspora.

Baby-boom Jews, Finkelkraut argues, grew up identifying with the persecution of the Holocaust while knowing little or nothing of Jewish culture. How then can they think of themselves as Jews, to link themselves to their history, when they know so little of it? Postures replace politics, the image of the eternal victim eclipses every positive tie between Jews and their tradition; worse, it contracts oppression into an image which, all too conveniently, has been treated as a picture of the past. What should we remember? Finkelkraut argues for a memory with depth, no mere catalog of facts and indictments but a recollection that knows pain and can bear it.

J.B.

Harold Kaplan, **Conscience and Memory: Meditations in a Museum of the Holocaust**, Chicago and London: University of Chicago Press, 1994, xvi+213p.

With the opening of the Holocaust museum in Washington, D.C., a debate has been sparked that reflects the larger debate over the Holocaust's "meaning", its translatability for ordinary human understanding. Some deny any possible response except that of overwhelming grief and horror. For others, the "lesson" of the Holocaust implies that "mankind has fallen... Humanity has lost its claim to continue". Prompted by the suicides of Jean Amery and Primo Levi, Harold Kaplan sought to ask what the Holocaust can be said to affirm even in the face of its overwhelming negation of meaning. In this

book, he simulates the response to a long visit to the new Holocaust museum, insisting that the Holocaust be viewed not only in terms of personal ethics but modern political ethics as well: for Kaplan the affirmative legacy of the Holocaust is its focus on the dangers of nationalism, racism, and all forms of separatist group identities. It challenges the historicism, cults of power, and scientistic politics of our modernity. And it challenges the moral passivity and relativism that afflict people as they confront mass politics, whether in Western or Eastern societies. Thus, Kaplan's book itself presents us with a demand to a certain interpretation of the "meaning" of the Holocaust, which will undoubtedly be disputed by others.

J.B.

Steven T. Katz, **The Holocaust in Historical Context, volume 1 the Holocaust before the Modern Age**, Oxford: Oxford UP 1994, xv+702p.

This is the first of three volumes in which the author attempts to prove that the Holocaust was a singular event in human history. Katz maintains that the Shoah is the only example of true genocide, a systematic attempt to kill all the members of a group — in history. In this volume, he explores the philosophical and historiographical implications of the uniqueness of the Holocaust. First establishing the nature and definition of genocide, Katz then examines other occasions of mass death to which the Holocaust is regularly compared — from slavery in the classical world to the medieval and early modern persecution of heretics. After setting the groundwork for his analysis with four chapters dealing with essential methodological issues, Katz begins his comparative case studies with slavery in the ancient Greek and Roman world and continues with such subjects as medieval Antisemitism, the European witch craze, the medieval wars of religion, the medieval persecution of homosexuals and the French campaign against Huguenots. Throughout this investigation of pre-modern Jewish and non-Jewish history, Katz looks at the ways in which the Holocaust has precedents and parallels and in what way it stands along as a singular, highly distinctive historical event. For a proper evaluation of Katz's study, we will have to wait for the two additional volumes to appear.

J.B.

Dominick LaCapra, **Representing the Holocaust: History, Theory, Trauma**, Ithaca and London: Cornell UP, 1994, xiii + 230p.

In a series of collected essays Dominick LaCapra explores the problems faced by historians, critics and thinkers who attempt to grasp the Holocaust. He considers the role of canon formation and the dynamic of revisionist historiography, as well as critically analyzing responses to the discovery of Paul de Man's wartime writings. He also discusses Heidegger's involvement with National Socialism and he sheds light on postmodernist obsessions with such concepts as loss, aporia, dispossession, deferred meaning, and the sublime. Throughout, LaCapra demonstrates that psychoanalysis is not merely a psychology of the individual, but that its concepts have sociocultural dimensions and can help us perceive the relationship between the present and the past. Many of the efforts to comprehend the Holocaust, he shows, continue to suffer from the traumatizing effects of its events and require a 'working through' of that trauma if we are to gain a more profound understanding of the meaning of the Holocaust.

J.B.

Esther Levinger, **War Memorials in Israel**, (Heb.) Tel Aviv: HaKibbutz Hameuchad, 1993, 192p.

Levinger's book describes and analyzes the hundreds of war memorials in Israel through an examination of their style, motifs, location, written and plastic symbolism. It includes an in-depth analysis of the meaning of memorials in general and describes several memorials which combine commemoration of Israel's wars with Holocaust commemoration. A major issue which the book deals with is the juxtaposition of continuity and change in memorials found throughout Israel.

J.B.

The Free World

Gabrielle Simon Edgcomb, **From Swastika to Jim Crow: Refugee Scholars at Black Colleges**, Malabar, FL: Krieger, 1993, xi+144p.

Thousands of scholars from Germany and Austria were dismissed from their posts in Hitler's Germany as victims of Nazi racist policies. Many of them came to the United States where they learned to reassemble the pieces of

their lives and careers. This book concerns the stories of these exiled scholars who came to hold faculty positions in historically black colleges. Illustrative stories, anecdotes and observations of the developments between these two diverse groups of peoples — both victims of racist oppression and persecution — are presented in this contribution to cross-cultural understanding in American society.

J.B.

Richard Bolchover, **British Jewry and the Holocaust**, Cambridge: Cambridge UP, 1993, 288 p.

How did British Jewry respond to the Holocaust, how prominent was the Holocaust on the communal agenda and what does this response tell us about the values, politics, fears and identity of the Anglo-Jewish community? This book studies the priorities of that community, and thereby seeks to analyze the attitudes and philosophies which led to actions. It paints a picture of Anglo-Jewish life focusing on reactions to a wide range of matters in the external, Gentile world. Bolchover charts the transmission of the news of the European catastrophe and discusses the various theories which have thus far been posited regarding reactions in these exceptional circumstances. He investigates the structures and political philosophies of Anglo-Jewry during the war years and covers the reactions of Jewish political and religious leaders as well as prominent Jews acting outside the community's institutional framework. Various coordinated responses, political and philanthropic, are studied, as are the issues which dominated the community at that time, namely internal conflict and the fear of increased domestic Anti-semitism: these preoccupations inevitably affected responses to events in Europe. The latter half of the book looks at the ramifications of the community's socio-political philosophies including, most radically, Zionism, and their influence on communal reactions.

J.B.

Monty Noam Penkower, **The Holocaust and Israel Reborn: From Catastrophe to Sovereignty**, Urbana and Chicago: University of Illinois Press, 1994, xiii+359p.

In this collection of essays Monty Noam Penkower examines the crucial link between the Holocaust and the establishment of the State of Israel, demon-

strating how British and American indifference to one of history's greatest crimes confirmed Jewry's need for sovereignty in its historic homeland.

Penkower first traces Nahum Goldmann's efforts to aid European Jewry during 1919–39 by means of a World Jewish Congress. He then focuses on the Holocaust years, examining the events that led to the growing public perception that Palestine was the answer to the Jewish people's fundamental powerlessness and the consequent victimization over the centuries. Culminating in the exploration of some current implications of the Holocaust and of the establishment of Israel, the volume presents new insights into the connection between the Holocaust, the Second World War, Zionism, Middle Eastern affairs and the general Jewish experience.

In several of his articles Penkower alludes to one of the very important issues which has recently been dealt with by scholars, the connection between the Holocaust and the establishment of the State of Israel. However he does not devote a section to serious discussion of the topic and bearing in mind his expertise on the subject, it is hoped that he will do so elsewhere.

J.B.

Faith Rogow, **Gone to Another Meeting: The National Council of Jewish Women, 1893–1993**, Tuscaloosa and London: University of Alabama Press, 1993, xiii+320p.

This history of the National Council of Jewish Women in America marks a starting point for the study of the development of modern Jewish womanhood in the USA. The NCJW was the oldest religious Jewish women's organization established in America and Rogow's book traces the first century of its existence. Rogow charts the Council's efforts to carve a distinct Jewish niche in the late 19th century Progressive social reform movement and demonstrates how the Council was instrumental in defining an American version of Jewish womanhood. Among the topics which the book explores are its aid to immigrants, relationships between German and Eastern European Jews and the unique efforts to aid refugees during the Holocaust. Indeed, the NCJW was one of the foremost refugee organizations active in the United States during the period of the Holocaust.

J.B.

German Society and the Holocaust

Rita S. Botwinick, **Winzig, Germany, 1933-1946: The History of a Town under the Third Reich**, Westport, Ct. and London: Praeger, 1992, 153p.

Rita Botwinick chronicles the history of a small town under the Third Reich — Winzig. She describes the townspeople and their attitude towards their Jewish neighbors under Nazism, the way the Jews of Winzig were affected by Nazi decrees, and finally the fate of the town's Jews. Ironically, being located in south-east Germany, after the war the German population of Winzig was evacuated and resettled elsewhere, closing the circle of deportation.

J.B.

James R. Dow and Hannjost Lixfeld (ed. and trans.), **The Nazification of an Academic Discipline: Folklore in the Third Reich**, Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 1994, xx+354 pp.

The volume explores the involvement of German and Austrian folklorists with the institutions and ideology of the Third Reich. In his introduction, James Dow traces the roots of this Nazification of folklore to the Nazis' exploitation of eighteenth-century concepts and philosophies. Contributors examine the establishment of folklore departments at German and Austrian universities during the National Socialist era; the perversion of the discipline for political ends by the government; and the attempt to establish a pan-German Reich Institute as an instrument of a fascist ideology.

The establishment of departments of Volkskunde offered scholars the opportunity to broaden the base of their discipline. Ambition led many to implicitly and explicitly support the aims of their Nazi benefactors. Although not all the scholars in positions of authority were Party members, most became tools of a regime obsessed with its own racist mythology. In the postwar years there was no attempt to investigate this abuse of folklore. Instead, a legend of two folklores evolved — one of a racially biased and tainted discipline and one of a discipline that maintained itself above Nazi aims and manipulations.

In the articles included in this volume German and Austrian scholars examine this long-unexplored past in recent essays, now made available to the English-speaking world. Also included are previously unpublished documents that laid the groundwork for the National Socialists' perversion of folklore.

J.B.

Hannjost Lixfeld, **Folklore and Fascism: The Reich Institute for German Volkskunde** (ed. and trans. by James R. Dow) Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 1994, xxi+308pp.

Folklore and Fascism explores the genesis of the Reich Institute for German Folklore during World War I and at the time of the Weimar Republic. When the National Socialists came to power in 1933 they recognized that such an organization could serve their purposes of coordinating the political and social orders. When the Nazis gave their support to the formation of the Institute, respected folklorists were swept up in this movement, which promised a realization of their dreams of a pan-German Folklore Center. Lixfeld discusses numerous folklorists in this volume and special attention is paid to scholars such as John Meier and Adolf Spamer, who had long nurtured and promoted the idea of a Reichsinstitut but assumed an ambiguous stance in their dealings with the Nazis.

Lixfeld shows that two of the most powerful Nazi ideologists seized on the idea of such an institute and detailed plans to implement it. Alfred Rosenberg, the Nazi ideologue, worked toward an advanced school that would help to implement the *Reichsinstitut*. Heinrich Himmler, who ran the rival SS Office of Ancestral Inheritance, was also involved in the plan to set up the Institute. Their purpose was clear: the creation of a vehicle for disseminating the new National Socialist world-view.

Lixfeld documents how "respectable" German folklorists willingly worked with the Nazis, paving the way for an inhuman concept of the 'volk' and the nation. Nazi archival documents he uncovered in the former East Germany explode the myth of "two German folklores" — one folklore of willing Nazi collaborators and one of unwitting collaborators. This book reflects the research innovations which have come about after various Eastern European archives have been opened in the recent past.

J.B.

Michael Wolffsohn, **Eternal Guilt? Forty Years of German-Jewish-Israeli Relations**, New York: Columbia UP, 1993, xii+225p.

Five decades after the Holocaust, Germany's resurgent neo-Nazism has ruptured old wounds and focused international attention on the violent continuities of modern German history. In *Eternal Guilt?*, Wolffsohn shows how politics of memory and the painful legacy of the Holocaust continue to shape the complex relationship between Germans and Jews. Wolffsohn

argues that Germans, Israelis and American Jews cling to their historical legacies in order to manipulate contemporary political ends. The Holocaust therefore becomes according to Wolffsohn an event against which Germans can differentiate their behavior from that of their ancestors, while in Israel and America, the memory of the Holocaust has, in a secular world, replaced religion as the cornerstone of the Jewish state and of American Jewish politics.

This book is a translation of the German language original which appeared in 1988. In spite of the centrality of the topic of the Holocaust in Israel, Wolffsohn's viewing it as a "cornerstone" is slightly overdone, and stems from the authors own startingpoint — the Holocaust and not the sociological development of the countries in question. Furthermore, the book appeared in Germany at the height of the "*Historikerstreit*" and thus, was greatly influenced by it.

Beginning with the debate over restitution in the early 1950's, Wolffsohn traces German-Israeli relations through the 1967 war to early 1993. He shows how German opinion toward Israel evolved from overwhelming support in the 1960's and 1970's to a more critical posture as a result of Israel's policy toward the Palestinians, and brings to life various political personalities which shaped German and Israeli history.

J.B.

Publications

The Arnold and Leona Finkler Institute of Holocaust Research is offering readers of the Bulletin an opportunity of purchasing Institute publications at a significant discount. Prices quoted include postage and handling. The following publications are now available:

1) Judith Tydor Baumel, "**Kol Bechiyyot: Hasho'ah Vehatefila (A Voice of Lament: The Holocaust and Prayer)**" (Heb.), Ramat Gan, Bar Ilan University Press, 1992, 240p. (contact Bar-Ilan University Press directly).

2) Judith Tydor Baumel and Rivka Knoller **A Guide to the "Dworzecky Collection" files in the Finkler Institute of Holocaust Research** (Heb.), Ramat Gan, The Arnold and Leona Finkler Institute of Holocaust Research, 1990. (56 pages).

\$3.00/9.00 shekel

3) Yehuda Ben-Avner, **Vom Orthodoxen Judentum in Deutschland Zwischen Zwei Weltkriegen**, Hildesheim, Georg Olms Verlag, 1987, 100p.

\$15.00/36.00 shekel

4) Yehuda Ben-Avner, **Index to Information about Religious Jewry, Antisemitism and Persecution of Jews in Germany 1918-1938 appearing in Der Israelit** (Heb.), Ramat Gan, The Arnold and Leona Finkler Institute of Holocaust Research, 1992.

\$11.00/30.00 shekel

5) Meir Edelstein and Penina Meizlish (eds.), **Religious Jewry During the Holocaust 1939-1945: Guide to the Archives of Religious Institutes and Organizations in Israel**, (Heb.), Ramat Gan, The Arnold and Leona Finkler Institute of Holocaust Research, 1986, 140p.

\$12.50/35.00 shekel

6) David Farkas (ed. and comp.), **Guide for Manuscripts and Printed Matter from the Legacy of Rabbi Samson Raphael Hirsch: the Saenger Collection**

vol. I: Letters and Hebrew manuscripts (Heb.), Ramat Gan, Institute for Research of Diaspora Jewry, 1982, 57+VIp.

\$7.50/22.00 shekel

7) Nathaniel Katzburg, **Hungary and the Jews 1920–1943**, Ramat Gan, Bar-Ilan University Press, 1981, 299p. (Contact Bar-Ilan UP directly)

8) Nathaniel Katzburg (ed.), **Pedut: Rescue in the Holocaust — Texts and Studies** (Heb.), Ramat Gan, Bar-Ilan University Press, 1981, 240+VIIIp. (Contact Bar-Ilan UP directly)

9) **Keshev: Sources and Studies** (Heb.) vol. I (1985), 65+XIp.

out of print

10) Rivka Knoller, **The Activities of Religious Zionist Youth Groups in Europe During the Holocaust 1939–1945**, (Eng.) Ramat Gan, The Arnold and Leona Finkler Institute of Holocaust Research, 1989 (reprint: 1992). 102p.

\$7.50/22.00 shekel

11) Rivka Knoller, **Denial of the Holocaust: A Bibliography**, Ramat Gan, The Arnold and Leona Finkler Institute of Holocaust Research, third edition 1992. 63p.

\$7.50/22.00 shekel

12) Penina Meizlish, **Religious Life During the Holocaust according to Community Memorial Books [A Listing]** (Heb.), Ramat Gan, The Arnold and Leona Finkler Institute of Holocaust Research, 1990 (47 pages, 322 entries).

\$3.00/9.00 shekel

13) Chana Yaoz, **The Holocaust — Articles on Holocaust Literature** (Heb.), Ramat Gan, Department of Education, Bar-Ilan University, n.d. in conjunction with the Arnold and Leona Finkler Institute of Holocaust Research, 75p.

\$4.00/12.00 shekel

14) Chana Yaoz **[Israeli] Poetry and Prose on the Holocaust** (Heb.), Ramat Gan, Department of Education, Bar-Ilan University, n.d., 75p.

\$4.00/12.00 shekel

15) Chana Yaoz, **Teaching the Holocaust — [Israeli] Poetry, Prose and Plays** (Heb.), Ramat Gan, The Arnold and Leona Finkler Institute of Holocaust Research, n.d., 75p.

\$4.00/12.00 shekel

16) Chana Yaoz, **Young Literature — Chapters in [Israeli] Poetry and Prose on the Holocaust** (Heb.), Ramat Gan, Department of Education, Bar-Ilan University, n.d., 70p.

\$4.00/12.00 shekel

17) Joseph Karniel, **Index to Information about Religious Jewry in Austria as Appearing in Orthodox Jewry Newspapers 1918–1938**, (Heb.), Ramat Gan, The Arnold and Leona Finkler Institute of Holocaust Research, January 1996,

\$18.00/50.00 shekel

18) Yehuda Ben-Avner, **The Search for Jewish Identity in Germany From the Beginning of the Enlightenment to Nazism** (Heb.), Tel Aviv 1996, published with the assistance of Moresht Publications.

\$3.50/10.00 shekel

In Print:

1) G. Greenberg, **A Listing of Publications by Religious Jewry in Palestine Concerning the Holocaust 1938–1946** (approx. 100 pages)

2) **Intellectuals Facing the Dreyfus Affair: Then and Now, Proceedings of the Conference** (French and English) (approx. 400 pages)

3) **The Holocaust Period in Belgium — Proceedings of the Conference** (Eng.) (approx. 600 pages)